

LONDON, 24. OKTOBRA 1973.

LETO XXVI. ŠTEV. 412.

IGRA Z OGNJEM

Na Koroškem je pred poslopjem Zveze slovenskih organizacij 4. oktobra eksplodirala bomba. Ta k sreči sicer ni povzročila veliko škode, vendar pa je pokazala v kakšno nevarno smer se obračajo dogodki na Koroškem. Predsednik zveze dr. Franci Zwitter je javno opozoril na možnost hudih posledic.

Mi smo bili takega mnenja že zdavnaj, ko smo opozorili na dejstvo, da vsako slično protimanjšinsko odn. protislovensko dejanje, ob popolni pasivnosti avstrijskih oblasti, izziva slovenske državljane in daje prav njihove- mu skrajnemu krilu, ki zagovarja "zob za zob". Zdaj je treba le še, da bo prelita slovenska kri, nakar je ni sile na svetu, ki bi mogla zadržati tiste slovenske elemente, ki bodo terjali "kri za kri" in po lastnem avstrijskem receptu za Južno Tirolsko odgovorili na silo s silo. Tako je danes razpoloženje med gotovimi Slovenci v Avstriji in s takim razpoloženjem je treba resno računati. Mi tega ne pišemo v tri dni niti ne kot nekakšno senzacijo. Čutimo se dolžne pred vestjo in zgodovino, opozoriti tako Avstrijce kot tudi Slovence in državljane Jugoslavije, do česa bo nujno prišlo, če avstrijske oblasti ne bodo storile odločnih korakov v smeri izpolnitve avstrijske državne pogodbe. Naš list lahko pokaže daleč nazaj, kako je opozarjal Avstrijce in kako je opozarjal Slovence na Koroškem, naj se ne odločijo za skrajnost. Eksplozija zadnje bombe pred sedežem slovenske politične organizacije je nevarnost medsebojnega obrača navanja približala sila nevarni točki. Bijemo plat zvona, poslušajte in ukrepaite, dokler je še kaj časa! Naš list je imel v velikih vprašanjih vedno dobre informacije, naš list je vedno gledal nekaj korakov naprej in opozarjal na nevarnosti, in dvomimo, da smo se temu izneverili tudi danes. Največja tragedija KLICA TRIGLAVA ob vsem njegovem uspehu je, kakor je rekel eden od naših naročnikov že pred leti, da se mnoge njegove napovedi in opozorila tako prekleto točno uresničujejo...

SLOVENCİ, KAJ ČAKATE?!

Mislimo, da je čas, da vse slovenske organizacije in vplivni javni delavci osebno predočijo avstrijskim diplomatskim predstavnikom v svetu gornjo nevarnost in jih pravočasno opozorijo na možnost nedoglednih posledic zaradi neizpolnitve avstrijske državne pogodbe. Treba jim je dati vedeti, da bomo v primeru najhujšega na Koroškem pred svetom razgalili vso resnico in zvalili vso odgovornost na avstrijske oblasti.

Obenem smo mnenja, da je treba v svobodnem svetu, povsod, kjer so večje slovenske kolonije, ustanoviti odbore za obrambo slovenstva na Koroškem. Ti odbori morajo biti vseslovenski, kar pomeni, da je treba vanje pritegniti ljudi različnih političnih naziranj, vodijo naj jih pa osebe, sprejemljive vsem stranem, od katerih bi naj tudi prišla pobuda za konkretno formiranje. Ti odbori, če že naj imajo kak smisel in uspeh, morajo uživati podporo, moralno podporo, obeh slovenskih političnih organizacij na Koroškem in ne smejo v ničemer dajati povoda za kakšnokoli opozicijo jugoslovanskih diplomatskih predstavništvev.

Taki odbori, posamič - zaradi kratkega časa - ali pa skupno, kar bi bilo učinkovitejše, naj pripravijo zadevno dokumentacijo koroškega slovenskega vprašanja za svetovno prebavo. Če jugoslovanska vlada iz enega ali drugega razloga tega ne stori, to ne more biti opravičilo za našo lagodnost ali odlašanje. V vsakem velikem središču, v Parizu, Londonu, Washingtonu, New Yorku, Clevelandu, Buenos Airesu in drugod imamo Slovence iz prvega ali drugega rodu, ki se čutijo Slovence, a ki se politično niso ekspirali, pa bi mogli sprožiti konkretno akcijo za formiranje odborov. Sem je potem treba pritegniti vse staronaseljence ali njihove predstavnike, kakor za stvar zainteresirati tudi poslednje sezonske delavce v Zapadni Evropi.

KLIC TRIGLAVA, in vse kar stoji ob njem ali za njim, tako smo trdno prepričani, bo podprl takšno, za Slovence življenjskega vprašanja važno, akcijo.

FIDEL CASTRO ZA NOBELA?

Podelitev letošnje Nobelove mirovne nagrade, piše zagrebški VJESNIK, je povzročila presenečenje in ogorčenje. To pot se z VJESNIKOM popolnoma strinjamo, tudi v tem, da lahko to povzroči usodni precedens, saj bi mogla biti takšna nagrada v dveh, treh letih podeljena kake- mu Moši Dajanu... Ali pa je VJESNIK enakega mnenja, kar zadeva kandidata za nagrado predsednika Tita? Ne gre pozabiti, da je ta mož sprožil in še ne dokončal jugoslovansko revolucijo, ki je terjala doslej veliko življenj.

Nerazumljivo je, kako je mogel petčlanski Nobelov komite norveškega parlamenta podeliti nagrado dveh človekoma, ki sta se izkazala samo kot dobra mešetarja - do resničnega miru v Indokini pa je še zelo daleč. Iz protestnega odstopa dveh članov odbora se da zaključiti, da je šlo za večinsko odločitev enega samega glasu...

UREDNIŠTVO

AMERIKA... AMERIKA...

(Članek je bil pripravljen za septembrski KT)

Na stopnicah Jeffersonovega spomenika v Washingtonu, sedi množica turistov z vseh strani Amerike. Na drugi strani lagune, po kateri se še vozijo čolni na pedala, blesti Bela hiša in v osrednji sobi za zaokroženo južno verando, se jasno vidijo luči kristalnega lestenca. Desno od Bele hiše sega v nebo blesteči meč Washingtonovega obeliska in rdeče svarilne luči, ki utripajo na njegovi konici, se zde bolj kot opozorilo, da se nekje konča vsaka slava in blesk, kot pa svarilo letalu, ki bi morda med pristajanjem na državnem letališču, zašlo v središče mesta.

Večer pada na mesto in na letališče v Aleksandriji se spušča poslednja jata letal. Drugo za drugim se kot orjaški netopirji pojavljajo na zahodnem nebu ter se v veličastnem loku ob hrumenju motorjev spuščajo ob Potomacu na letališče.

Ljudje na stopnišču Jeffersonovega spomenika, postajajo nestrpni. Večeri v Washingtonu so hladni in le redki, ki so bili na to opozorjeni, imajo s seboj odeje in jopiče.

Slednjič arlingtonsko višavje do kraja zagrne vse sledove sončnega zahoda in na ploščadi Jeffersonovega spomenika, tik ob laguni, se oglasio fanfare. Posebni, lahko bi rekli propagandni, oddelek washingtonskega vojaškega garnizona, prične novo slikovito predstavo.

Z opisom razvoja ameriške zastave in zastav posameznih zveznih držav, se na ploščadi razvije celotna ameriška zgodovina: od prvih strelav pri Bostonu, tragičnega spopada modre in sive vojske pred sto leti, do trumfa druge svetovne vojne.

Ko je vsega konec, stoji na ploščadi morje zastav in slikovitih uniform, vsa množica pa poje Amerika, Amerika, with brotherhood, from sea to shiny sea. . . Med klasičnimi stebri svojega svetišča, strmi bronasti Jefferson preko lagune v utripajoče luči lestenca Bele hiše. . . Iznad Potomaca zažare v noč luči poslednjega letala, ki prihaja v mesto in množica se razide ob laguni, preko osrednjega sprehajališča v mestne hotele.

Dolga leta že, se ponavlja ta prizor v poletnih večerih, vendar je v letošnjem poletju dobil še vse globlji pomen.

I.

Malokateri narod v zgodovini je v teku kratkega utripa desetih mesecev prestal toliko čustvenih naporov in udarcev kot ameriški. Po lanskih predsedniških volitvah so si Američani nekoliko oddahnili. Rezultat je bil pričakovani, čeprav kljub temu presenetljiv; vojna v Vietnamu se je brez dvoma bližala koncu, z njo vred je pojemale tudi mrzla vojna s Sovjetsko zvezo in ameriške ulice niso več odmevale s sramotilnimi vzkliki "nove" levice.

Potem je pričelo padati, kot po zadnjem snopu neomlačenega žita. V zadnjih dnevih starega leta je

Amerika prislonila poslednji, trdovratni borbi enega naj-slikovitejših in najspornejših predsednikov. Harry Truman je umrl, kot je živel: po svojem lastnem receptu in celo pogreb, ki ga je sam določil, se ni oziral na tradicionalne norme.

Sledila je božična agonija, ko so se celo najlojalnejši pristaši predsednika Nixona, pričeli vpraševati, ali je res potrebno obdelovanje Hanoja z bombniki B-52. Zdelo se je, da se hoče Bela hiša sama, nekoliko skriti med golimi vejami starodavnih dreves in tudi orjaško božično drevo na Elipsi za njo, ni moglo ogreti resnega rapoloženja Washingtona in Amerike. Božič, ki je obetal biti eden naj-prijetnejših po drugi svetovni vojni, je nenadoma postal samo dan, za katerega si je vsakdo želel, da bi čimprej minil in odnesel s seboj vse dvome, upanja in bojazni.

Novo leto je kljub temu prineslo nova upanja. Ustoličenje predsednika je vsaj zmagoslavnim republikancem dalo trenutek brezskrbja in veselja. Toda smrt predsednika Johnsona, ki je ugasnil praktično v isti minuti kot vietnamski konflikt, je prinesla nov čustveni udarec.

Vojna je bila končana, toda, kot na pol droga spuščene zastave, se tudi razpoloženje ljudi ni moglo dvigniti do nekega jasnega občutja. Predolga je bila vojna, preveč nerealna za večino, preveč odmaknjena, da bi jo ob koncu mogla ali brezpogojno obsoditi ali pa se veseliti.

En sam pogreb človeka, ki ga je ta vojna strla sredi najbolj obetajoče karijere, je nekak simbol tega čustvenega oklevanja: med špalirjem vladnih palač ob Aveniji ustave, se vrača mrtvi predsednik na Kapitol, v zadnji gesti sprave in - prvem koraku na poti postopnega zmanjšanja eksekutivne oblasti v Ameriki. Ljudje na obeh straneh avenije molče spremljajo z zastavo ovito krsto, na topovski lafeti, ki jo vlečejo beli konji. Med domačimi državnimi uradniki z neizraznimi obrazi, so pomešani večno navzoči turisti in dolgolasi mladinci obojega spola, ki opazujejo prizor na cesti z nekim nejevernim pogledom svetega Jurija, da je zmaj res mrtev in devica ohranjena. V "upornem" Georgetownu, univerzitetni četrti, bo nocoj kljub vsemu - veselo.

Potem so prišli vojni ujetniki. In če je kdaj v svoji zgodovini Amerika jokala brez sramu in iz dna srca, je to bilo ob prizorih, ko so zrvnani in sključeni vojni ujetniki objemali svoje žene in matere in otroke ob povratku domov. Prinesli so s seboj ne le težke spomine, dolgo zadrževano ljubezen do svojcev in naroda, temveč tudi ponos in čast vojaka, ki je do kraja izvršil svojo dolžnost. Njihov nezlomljeni ponos je bil za Ameriko kot čudodelni napoj, natočen v čašo nesmrtnosti, ki je vnjeno kri pogнал novo življenje in dvignil njeno težko prizadeto moralo.

Američani hitro pozabijo neprijetne stvari, vendar tudi čustveni prizori ob povratku vojnih ujetnikov, niso

mogli zabrisati morečih vprašanj, ki so ostala neodgovorjena tudi potem, ko je umolknilo orožje ob Mekongu: če je bila vojna proti nacizmu v Evropi "moralna", čemu je bila "nemoralna" vojna proti komunizmu v Aziji? Kaj je zagrešil nacizem nad človeštvom in kaj komunizem?

II.

Washington ponoči, je kot resnični "ghost-town," samotni in zapuščen. Samo v oddaljenem Georgetownu se zdi, da življenje nenehno utripa. V samem središču mesta pa se neslišno gibljejo redki avtomobili in zakasneli pešci, prihajajoči od kdo ve kod, na poti kdo ve kam.

Potem se nekje v mestu zgodi nekaj, kar pretrga tok normalne noči, z vseh strani zakričijo policijske sirene, utripajoče luči se poženejo proti prizorišču "nevarnosti" in nato se zvrstijo več ali manj običajne posledice: avtomobilska nesreča, požar, ranjeni, mrtvi, mastni naslovi jutranjih časopisov.

Tako je v napeto, utrujeno atmosfero Amerike, udarila "zadeva Watergate." Zadeva, afera, sramota, slučaj, škandal, strahota, vse to se izrazi, ki so - kot utripajoče policijske luči sredi noči, - zaslepile Ameriko in jo kot sirene rešilnih in gasilskih avtomobilov, oglušile zavse druge glasove v njej sami in krog nje. Po-vietnamski mir je utonil v poplavi časopisnih naslovov, srupenih komentarjih, histeričnih obtožbah in škodoželjnem posmehu...

O zadevi Watergate je v resnici mogoče govoriti samo s čustveno terminologijo. V tem pojmu se je namreč združilo vse, kar je od začetka Kennedyjevih dni pa do Nixonovega lanskega zmagoslavja zamegljevalo ameriško politično ozračje in mu - prvič v zgodovini - dalo neko ideološko, lahko bi skoraj rekli "evropsko" karakteristiko.

Ideološka diferenciacija je ameriške obale dosegla razmeroma kasno. Do neke mere so jo v ameriško življenje uvedli literati "izgubljene generacije", ki so se življali v pariških nočnih lokalih in kasneje na španskih bojiščih, toda njen glavni val je prispel v spominih in izkušnjah ponižanih in razžaljenih beguncev po drugi svetovni vojni. Ta dotok je služil kot nekak katalizator kasnejšega razvoja, ki je dobil svojo zgodnjo zunanjo manifestacijo v nepremišljeni obsedenosti Josepha MacCarthyja, kasneje pa se je izražal v mnogo bolj prikriti, pa zato tembolj temeljiti polarizaciji ameriške družbe in postopni reorientaciji političnih strank iz dosedanje "demokratsko-republikanske" sfere v vse bolj jasnejšo konservativno in delavsko-liberalno.

Z vietnamsko vojno je ta razvoj dosegel svoj višek. Deset mesecev po njenem koncu se morda zdi, da je bil celoten "protivojni" protest ideološke levice v Ameriki, samo začasen pojav, ki je usahnil, ko so usahnili tudi (tuji?) viri zanj. Bolj pozitivno se zdi mišljenje, da je bil velik del mladih protestnikov v resnici zaskrbljen predvsem nad moralnostjo kakršnekoli vojne ter da je bolj kot kapitalizem ameriške družbe, zavračal staro izročilo, da obstaja nekaj, kar je mogoče označiti za

"pravično vojno".

Ugotavljati, kje je resnica v tem vprašanju, bi pomenilo prehitovati razvoj. Dejstvo pa je, da je vietnamska vojna z vsemi svojimi stranskimi produkti ustvarila prizorišče, na katerem se zdaj odigrava drama, ki jo Amerika in svet pozna pod imenom Watergate.

Watergate je v resnici najmodernejši stanovanjski kompleks v Washingtonu, ob reki Potomac, v neposredni bližini Kennedyjevega centra. Kompleks obsega hotel, zasebna stanovanja (najcenejša soba s pritliklinami stane 650 dolarjev mesečno), luksuzne trgovine, bančne prostore in restavracije. Ugled tega kompleksa v Washingtonu je prav tako zavirljiv, kot je nenavadna njegova polkrožna zunanja oblika.

V času predsedniške kampanje leta 1970, je bil v tem projektu nameščen Glavni odbor ameriške Demokratske stranke.

III.

Ko je Henry Kissinger s svojimi tajnimi potovanji in prizadevanji slednjič dosegel pogajanja s severnimi Vietnamci, je kmalu ugotovil, da se mu preveč spretno izmikajo. Odgovor je m. gel biti samo eden: nekdo v Washingtonu je namerno ali naivno, razkrival ameriško strategijo na pogajanjih. Sum je bil toliko močnejši, ker je ameriški tisk - prednjačila sta v tem WASHINGTON POST in NEW YORK TIMES - stalno skrbel za "presenečenja" v obliki več ali manj točnih poročil o vietnamskem razvoju.

Kissinger je zato predložil, naj bi bila na telefone vseh ljudi, ki so prišli v stik z najzaupnejšimi informacijami, nameščeni prisluškovalni aparati. Akcija čeprav povsem legalna, pa je bila tako delikatna in tveganje tako visoko, da so bili opuščeni "normalni" kanali, po katerih je bila izvedena in je bila iz posameznih, zupanja vrednih nameščencev Bele hiše, formirana posebna obveščevalna enota, ki naj bi zamašila vse "luknje", skozi katere so odtekale zaupne informacije.

Vse podrobnosti tega delovanja najbrž ne bodo nikdar poznane, zdi se pa, da je bil prvi otipljivi uspeh v odkritju vloge Danijela Elsberga, visokega nameščenca Obrambnega ministrstva odnosno Randove korporacije, ki je opravljala določene projekte za ministrstvo. Ellsberg je kmalu potrdil svojo sumljivost z objavo tajnih pentagonskih dokumentov in v prizadevanjih, da se ga do kraja razkrinka, je bil z vednostjo določenih vladnih predstavnikov izvršen vlom v pisarno njegovega psihijatra, kjer bi morda mogli biti odkriti dokumenti o Ellsbergovih izjavah v zvezi z Vietnamom.

Iz nekih še ne do kraja pojasnenih razlogov ali pa morda iz gole objestnosti, je ista ekipa tudi vdrla v prostore Glavnega odbora Demokratske stranke in tam je bila zasačena. Kaj so iskali vlomilci v strankinem uradu, tudi še ni jasno, zlobni jeziki pa trdijo, da so predvsem iskali odgovor na vprašanje, kako si more finančno povsem obubožana Demokratska stranka, privoščiti prostore v luksuznem kompleksu Watergate...

Republikanci so z legalističnim manevriranjem dosegli, da je bil proces proti zajetim vlomilcem doiočen

za čas po volitvah in zadeva bi bila pozabljena, če si ne bi eden od obtožencev premislil in je v zameno za miljšo kazen, razkril, da so bili v zadevo zapleteni tudi nameščenci posebnega Odbora za ponovno izvolitev predsednika, pa najbrž tudi sami člani kabineta Bele hiše. S tem se je začela največja politična afera ameriške zgodovine.

IV.

Bilo bi povsem odveč ponavljati celoten razvoj od trenutka, ko je bilo objavljeno, da so v zadevo zapleteni tudi mnogi višji predstavniki od ljudi, ki so bili neposredno prizadeti.

Eno pa je gotovo: ameriška levica, nepričakovano poživljena, in naivno-liberalni tisk, tudi tu sta na prvem mestu WASHINGTON POST in NEW YORK TIMES - sta naenkrat dobila novo priliko, da ponižata osovražena Nixona in maščujeta poraz svojega ljubljenca McGoverna.

Nastopil je tudi posebni senatni pododbor, ki naj bi - izven sodne jurisdikcije - ugotovil dejansko stanje in poskrbel, da zlorabe, ki so se primerile med zadnjo kampanjo, ne bodo več ponovljene.

Ključno vprašanje pa je bilo: kaj ali kdaj je o zadevi vedel Nixon sam. Ta se je v trenutku, ko bi se moral po vseh pravilih nasloniti na svoje zunanje-politične lovorike, znašel pod najhujšim pritiskom in v svoji najtežji krizi.

Londonski TIMES je pravilno opozoril na histerično, skoraj nečloveško obdelovanje, ki ga je bil Nixon deležen v tisku - WASHINGTON POST in NEW YORK TIMES! in na televizijskem ekranu. Dan za dnem so časopisni naslovi kričali nove dokaze in nedokaze "grozote," osem ur dnevno je televizija - nekaj časa celo vsa tri omrežja - prikazovala zasedanje senatnega pododborja, ki ga je sproti "belil" s svetopisemskimi citati, stari senator Erwin, dokler ni celotna zadeva do kraja prepojila washingtonsko in ameriško družbo.

Jasno je, da je ta pritisk na vlado in njene institucije, zahteval določene žrtve in da je delovanje državnega aparata pričelo zastajati. Potem se je oglasila nova kanonada: vlada ne more funkcionirati, zato naj predsednik odstopi. Pojavili so se celo resni in neresni "recepti," kako bi se dala ta "ustavna kriza" rešiti, da bi bil volk sit in koza cela.

Vsaka evropska parlamentarna vlada bi brez dvoma ob takem pritisku padla in nobenega dvoma ni, da je Nixona rešil predvsem ameriški vladni sistem. Toda, ko so se ljudje slednjič naveličali cirkusa v senatu, ko so jim pričele presedati dolge kolone v časopisih in so dali to vedeti svojim kongresnim predstavnikom, se je vihar že polegel, Nixon je obstal in tudi opozicija je uvidela, da ni govora o njegovi odstranitvi.

Seveda so še nerešena vprašanja: kje se začne odnosno neha predsednikova odgovornost senatu; ali so njegovi zasebni zapiski iz Bele hiše, njegova izključna last ali pa so v resnici last "ljudstva"; kaj točno pomeni pojem "eksekutivni privilegij"; ali lahko predsednik pridrži dokazni material v kazenski zadevi etc. etc. Toda to so vprašanja, o katerih ne more razpravljati ne tisk ne televizija, ker so izključno domena sodišč.

V.

Zgodovina je v Washingtonu razpeta kot pajčolan od kupole Kapitola do Washingtonskega obeliska, pa preko Lincolnovega neugasljivega plamena na arlingtonskem pobočju, ki plapola nezadržano, skoraj igrivo. Samo v zgodovinskem kontekstu pa bo tudi mogoče presojati celotno zadevo Watergate in njen učinek na ameriško družbo.

Zunanja plat tega učinka bo povsem vidna in otipljiva. Prišlo bo do obširne reforme političnih kampanj, do omejitve osebnih prispevkov v politične namene (skoraj neizčrpani finančni viri so pripomogli k dvomljivi aktivnosti v pretekli kampanji), in Kongres bo brez dvoma ponovno vzpostavil precel svoje avtoritete, ki je vse od časa druge svetovne vojne usihala iz leta v leto.

Druugo vprašanje je, kakšen bo notranji učinek, to je učinek, ki ga ni mogoče oceniti v trenutku, temveč se bo pokazal šele v bodočem razvoju ameriške družbe in miselnosti.

Lanske volitve so bile prve, na katerih je sodelovala tudi najmlajša generacija volilcev, to je tistih, ki so dopolnili 18 leto. Velik del teh je glasoval za senatorja McGoverna in mnogi so požrtvovalno delovali v njegovo korist v času volilne kampanje. Poraz jih je najbrž prepričal, da sam idealizem ni dovolj v politični realnosti vsakdanjega časa. Toda, kaj če jih je zadeva Watergate prepričala, da je samo "umazana" politika pot do državne oblasti in družbene kontrole?

Cinizem je bil bistveni element mladinskega protesta v Ameriki v 60 letih. Strelji v Dallasu, Memphisu in Los Angelesu so ga sprostili in vojna v Vietnamu ga je razpihovala z vsako bombo, ki je bila odvržena in z vsakim strelom, ki je padel v džungli.

Vse ameriške vlade, ki se jih je dotaknil Vietnam, so klavrno propadle v prizadevanju, da bi ljudem raztolmačile resnični pomen vietnamske vojne, ko je vlada čutila da se ji majejo tla pod nogami, bolj se je zavijala v plašč "državne varnosti," in bolj, ko se je zavijala v ta plašč, manj ji je verjela mladina in ostrejši je postajal njen protest.

In vendar obstajajo povsem legitimne okoliščine, v katerih mora katerakoli vlada postaviti državno varnost na prvo mesto in jo ebenem tudi zavarovati z zastorom tajnosti. Najvažnejša in najkriticnejša posledica zadeve Watergate je zato v vprašanju, v koliko bo bodočim ameriškim vladam uspelo vzpostaviti to načelo tajnosti, ne da bi se s tem izpostavila kritiki, da krši ustavne pravice državljanov odnosno se celo zapleta v ilegalne manevre.

Kljub temu pa ni mogoče reči, da je celotna teža zadeve Watergate na negativni strani. Reforma, ki je že v teku, ali se pripravlja, bo zaobsegla prav vse vladne ustanove, od Bele hiše do Centralne obveščevalne službe (CIA), od Pravosodnega ministrstva do FBI-ja, segla pa bo tudi v poslovanje obeh političnih strank. In ker je kritičnost celotne zadeve, na obeh straneh spora privabila najmočnejše pravne talente, je upravičeno pričakovanje, da bo ta reforma temeljita, učinkovita in trajna. V tem pogledu je morda v resnici najboljša priprava za 200-letni rojstni dan, ki ga bo Amerika obhajala v nekaj letih.

Ne bo pa ta reforma zasegla samo vladnih institucij. Še bolj je je potreben tisk in televizija. Greh, ki ga je

tisk zagrešil nad Nixonom (in v zadnjem času tudi Agnewom), je neodpušljiva. Svoboda govora in tiska je bila tako grobo izrabljena in posiljena od njenih najglasnejših zagovornikov, da je ni več prepoznati. Neki je namreč meja med svobodo in anarhijo, med dostojno, konstruktivno kritiko in neodgovornim obrekovanjem. WASHINGTON POST in NEW YORK TIMES sta priredila pravo orgijo "tinte in papirja" in nekateri njihovi sodelavci so dobesedno tekmovali med seboj, kdo bo Nixonu in njegovim sodelavcem naložil kak bolj kričeč vzdevek. Televizija pa je poleg dnevnega prenašanja senatnega pododborja, tedensko predvajala še izvlečke zasedanj, z najbolj mastnimi ocvirki, najbolj "primernimi" svetopisemskimi citati senatorja Erwina in najglasnejšim aplavzom ali smehom poslušalstva v senatni dvorani. Šele v prav nedavnih dneh so slednjič pričeli prevladovati treznejši glasovi, časopisni naslovi se tanjšajo, televizijsko poročanje bo omejeno in tudi sam senatni pododbor je izdelal strožja pravila za drugo rundo preiskave, ki bo skrajšana in pospešena.

Na karijero Richarda Nixona je seveda padla senca, ki se je najbrž ne bo več otresel. Da bo to skušal doseči, je gotovo. In od tega prizadevanja ima Amerika lahko samo koristi.

VERA IN USTAVA

OD NAŠEGA SODELAVCA

V javni razpravi o osnutku ustave SFRJ in osnutku ustave SR Slovenije se je 12. avgusta oglasil tudi ljubljanski verski tednik DRUŽINA s člankom, ki ga je podpisal Franc Perko. Uvodoma poudarja, da je temelj svobode v človeškem dostojanstvu in da je prav dostojanstvo Kristus visoko povzdignil in človeku odprl pot do svobode. Priznava, da se je krščanstvo povežalo z državno oblastjo in ni priznavalo svobode veroizpovedi. "Šele zadnji koncil je z izjavo o verski svobodi pripomogel, da je katoliška Cerkev končno vendarle, vsaj načelno, prerasla srednjeveško miselnost vere oziroma svetovnega nazora z državno ureditvijo, kar še vedno zagovarjajo muslimanske države in, na žalost, v neki obliki tudi tisti teoretiki socializma, ki povezujejo socializem z ateističnim svetovnim nazorom."

Članek nato razišče, kakšne svoboščine zagotavlja nova ustava občanu-verniku. Pravi, da je samoupravljanje po idejni zamisli gotovo velik korak k osvobajanju človeka in ga morajo zato kristjani z vsem srcem pozdraviti. Nova ustava je ustava samoupravljanja. "Zato moremo osnutek nove ustave, ne glede na pomanjkljivosti, ki ji ima, kot celoto pozdraviti v upanju, da bo vsaj nekatere slabosti, ki bodo prišle na dan v javni debati, končna redakcija ustave popravila." 135. člen zvezne in 190. člen republiške ustave izražata "pristno krščanska in hkrati obče človečanska načela glede človekovih svoboščin na področju medsebojnih odnosov." Glede členov, ki zagotavljajo nedotakljivo in neodtujljivo pravico na samoupravljanje, Perko pripominja:

"Vprašanje je, ali smemo upati, da bodo načela samoupravljanja zavladata tudi v odnosih družbena oblast - verske skupnosti. V samoupravni družbi pa ima tudi Cerkev veliko nalogo, da se sama v svojih notranjih odnosih oblikuje, kolikor je mogoče, samoupravno."

Določilo, da so občani enaki v pravicah in dolžnostih na glede na narodnost, raso, spol, jezik, veroizpoved, izobrazbo ali družbeni položaj je dobesedno prevzeto iz prejšnje ustave. "Glede na razmere pri nas bi bilo najbrž prav, da bi poleg veroizpovedi omenili tudi enakost ne glede na svetovnonazorsko prepričanje," pripominja Perko. "Glasovi, ki se javljajo tu in tam, ter konkretni primeri odstranjevanja iz službe učiteljev in profesorjev zaradi njihovega verskega prepričanja in udeleževanja dajejo veliko težo" tudi članom, ki govorijo "o svobodi dela in prosti izbiri poklica in zaposlitve... Vsako raličovanje pri zaposlitvi in šikaniranje zaradi verskega prepričanja je torej protiustavno in prav je, da se prizadeti občani sklicujejo na ustavne pravice." Ustava jamči tudi svobodo misli in opredelitve. "Resnična svoboda opredelitve pa vključujejo tudi pravico, da človek zaradi svoje opredelitve v družbi ni prikrajšan ali kakorkoli zapostavljen."

Za verske skupnosti je predvidena samo svoboda tiska in jim druge oblike javnega obveščanja niso dostopne, "kar najbrž ni najbolj v skladu" s členom o svobodi javnega obveščanja. "To kaže," pripominja Perko, "kako so lahko nekatera ustavna določila zgolj deklarativna, v praksi pa jih ni mogoče uresničiti." Nadaljni členi jamčijo nedotakljivost integritete človekove osebnosti in osebnega življenja, kamor spada tudi svoboda vere in verskega udejstvovanja. "Tako je svoboda vere z različnih vidikov v ustavi zagotovljena. Verni občani smo s tem lahko zadovoljni... Nekateri formulacije bi morala lahko dopolnili, predvsem pa bi želeli, da bi ustavna določila o človekovi svobodi na področju vere in opredelitve človeka postala vsakdanja praksa."

Oba osnutka ustave imata še poseben člen, ki zagotavlja, da je izpovedovanje vere svobodno in je človekova osebna stvar in govori o verskih skupnostih. "Vsa ta določila so povzeta po ustavi iz leta 1963 in ne pri našajo nekih novosti." Deloma je spremenjen tretji stavek člena, ki je prej določal, da morejo verske skupnosti ustanavljati šole za vzgojo duhovnikov, zdaj pa je dodana besedica "samo": "Ker Cerkev potrebuje pri opravljanju svojega poslanstva tudi versko izobražane laike, npr. katehistinje, organiste, mora zanje imeti tudi neke šole in tečaje. Zato se z dodatkom 'samo' ne moremo strinjati," piše Perko. "Načelo, da je izpovedovanje vere človekova zasebna stvar, je, pravilno interpretirano, dobro. V resnici pa je težko izvedljivo, ker Zveza komunistov, ki je pri nas vodilna politična sila, povezuje svojo politiko z ateističnim svetovnim nazorom. S takim stališčem postaja izpovedovanje vere nehote politična zadeva in ne sme biti resnično zasebna in hkrati popolna svobodna stvar. Zato je vprašanje, koliko se takšno stališče ZK sklada z ustavnim določilom, da je izpovedovanje vere človekova zasebna stvar."

V članku v ljubljanski DRUŽINI izraža Perko upanje

da bo pravica do samoupravljanja v odnosih med ob-
lastjo in verskimi skupnostmi prišla do veljave v repub-
liškem zakonu o položaju verskih skupnosti. Potem pre-
haja na izboljšave, ki bi bile v osnutku zaželene. Prvi
stavček člena o izpovedovanju vere bi bilo dobro dopolniti
s formulacijami iz mednarodnega pakta o državljanskih
in političnih pravicah, ki ga je podpisala tudi Jugoslavija.
"Ker je nova ustava v mnogih zadevah tako natančna
in obširna, najbrž verni upravičeno pričakujemo, da bo
bolj precizna v opredelitvi svobode izpovedovanja vere.
Kakor je kot protiustavna naznačena zloraba vere in ver-
skih dejavnosti v politične namene, bi bilo prav, da bi
bilo kot protiustavno naznačeno tudi vsako nazakonito
omejevanje verske svobode in izpovedovanje vere (na
primer, če kdo od prosvetnega delavca zahteva, da se
javno ne udeležuje verskih obredov). Ker so pri nas tak-
šni primeri nepravilnega omejevanja izpovedovanja vere,
je potrebno zagotoviti vernemu občanu jasno pravno go-
tovost glede svobode izpovedovanja vere in tako opozoriti
tiste sektaške in reakcionarne sile v naši družbi, ki se
upirajo svobodi človeka na tem področju. Saj njihovo
ravnanje ni uperjeno samo proti osnovnim človečanskim
pravicam, temveč tudi proti naši ustavi," se odreže
Perko. Rad bi tudi, da bi bila omenjena pravica staršev,
da zagotove otrokom versko in moralno izobrazbo v
skladu z lastnim prepričanjem. Obsoditi bi bilo treba ne
samo versko sovraštvo in nestrpnost, "temveč tudi proti-
versko ali svetovnonazorsko sovraštvo in nestrpnost, do
katere tu in tam prihaja tudi pri nas."

Perko zaključuje v DRUŽINI: "Prav je, da ob krat-
kem pogledu na novo ustavo opozorimo tudi na naše dol-
žnosti in pravice v zvezi z javno razpravo o novi ustavi.
Ustava je temeljni zakon, ki zagotavlja osnovne svobo-
ščine človeka na različnih področjih. Nanjo se lahko skli-
cujemo vedno, kadar so ustavne pravice kršene. Zato
nam ne sme biti vseeno, kako je formulirano svobodno
izpovedovanje vere in svoboda verskih skupnosti." V član-
ku je opozoril na pomanjkljivosti in možnosti izboljšav,
občani pa imajo pravico, da pošljejo svoje predloge na
republiško komisijo pri Socialistični zvezi. "Za pravice
in svobodo se moramo na pravem mestu in ob pravem
času potruditi," poudarja Perko.

ATEISTIČNI ODBOR SOCIALISTIČNE ZVEZE SILI VERNE ČLANE NA BOJ S CERKVIJO

Dr. Franc Perko je obširno razpravljal o osnutkih u-
stav v reviji ZNAMENJE za julij in avgust. Največjo po-
zornost in največ odpora oblasti je zbudil s predlogom,
naj bi verske skupnosti v odnosu do družbe delovale kot
posebne samoupravne interesne skupnosti. Razrešiti je
namreč hotel nasprotje, "ki nastaja s tem, da se na eni
strani vse življenje naše družbe oblikuje samoupravno,
na drugi strani pa verske skupnosti ostajajo zunaj tega
procesa in so odnosi med vodstvom naše družbe in verski-
mi skupnostmi še vedno administrativni." Priznava te-
žave, ki izvirajo iz verskih skupnosti samih, "katerih
ustroj ni oblikovan po načelih samoupravljanja."

Jože Šircelj je v DELU 11. septembra komentiral
da se ob takem predlogu "poraja cela rešta vprašanj."
Vprašuje, ali lahko samoupravna interesna skupnost delu-
je samo v odnosu do družbe ne da bi bila samoupravna.
Šircelj trdi, da Perko "prav gotovo veliko bolje od koga
iz nekatoliških vrst ve, v čem je katoliška Cerkev na
sploh in na Slovenskem še posebej nesamoupravna." Tem-
eljni pomislek se mu zdi, da bi bilo "težko neko skup-
nost razglasiti za samoupravno, če pa to ni in očitno tudi
ne namerava postati." V dokaj umerjenem komentarju
Šircelj zaključuje: "Predlog Franca Perka je neizvedljiv,
ker-ne glede na namene - prihaja navzkriž z duhom os-
nutka novih ustav, ki razodeva enakopravnost in vza-
jemnost vseh ljudi v socialistični demokratični, samo-
upravni družbi, pri čemer je podlaga delo, prosto
izkoriščanja."

Manj umerjen je bil izvršni odbor republiške kon-
ference SZDL Slovenije na seji 17. septembra. Sekretar
Milan Kučan je dejal, da "je treba z organizirano družbe-
nopolitično akcijo dati pravo dimenzijo tudi predlogom
katoliške cerkve, ki niso verificirani v konfrontaciji z
delovnimi ljudmi, marveč so jih neposredno poslali re-
publiški ustavni komisiji. Predlogi, da se katoliška cer-
kev organizira kot samoupravna interesna skupnost, so
nesprejemljivi." Kot piše DELO, so rekli na seji, da mo-
rajo s takšnimi predlogi "opraviti aktivisti" povsod.
"Poudarili so, da se pozablja dejstvo, da je bila katoli-
ška cerkev med NOB nosilec vsega reakcionarne in da so
tedaj sami verniki obračunavali z devijacijami v cerkvi;
to isto morajo ob pomoči vseh naprednih sil storiti tudi danes,"
je ukazal izvršni odbor Socialistične zveze. V tem odbo-
ru jim ni prišlo na misel, da sama Cerkev sploh ni pred-
lagala, da bi se organizirala kot samoupravna interesna
skupnost.

(ds)

REVOLUCIONAR IN MIROTVOREC

V minuli številki KLICA TRIGLAVA je na uvodnem
mestu komentiralo uredništvo 'Odprto pismo: Nobelova
mirovna nagrada za predsednika Tita?', ki ga je dr. Ljubo
Sirc poslal Nobelovemu odboru norveškega parlamenta. To
pismo je imel v mislih londonski konservativni DAILY TE-
LEGRAPH, ko je 1. septembra zapisal, da so jugoslovanski
begunci ostro reagirali proti takšni podelitvi. List razkriva,
da je bilo vseh takšnih kandidatov 47, in dodaja, da je bil
tak pro-titovski predlog vložen že enkrat prej, kar je že te-
daj vzbudilo emigrantske proteste. Po vesteh iz Jugoslavije,
piše TELEGRAPH, so tam že pred časom formirali posebni
neuradni odbor, ki naj v svetu forsiral Titovo kandidaturo.
Rečeno da je tudi bilo, da si je Tito močno želel takega
odlikovanja. Dodal bi, da ne toliko iz materialnih ozirov,
saj živi mož bolj razkošno kot katerikoli maharadža ali
cesar, ampak zaradi svojega neizmerne častihleplja in
domišljivosti.

Videl sem tudi kopijo dr. Sircovega pisma Titu, po-
slanega preko londonskega ambasadorja. V njem Sirc ob-
žaluje, da je prišlo do tega pisma, ker da mu imponira Ti-
tova energija in politična okretnost vendar pa mu je hudo,
ker da Tito svoje sposobnosti vedno napačno uporablja. 'Kje
bi danes bila Jugoslavija, če bi Vi 1941 zares sprožili pravo
osvobodilno vojno...?'

(ps)

PETA KOLONA?

(Članek je bil pripravljen za september)

Pred nekaj tedni je prišlo v Zahodni Nemčiji do prvih večjih stavk, katerih so se udeležili tuji delavci. V eni tovarni je prišlo tudi do incidentov, ko je uprava odpustila kakih 500 Turkov, ki so se vrnili s počitnic precej pozno. Intervenirala je policija in je prišlo do pretepa, v katerem so se Turki tolkli, neznan Nemci pa s primerne daljave z megafoni ščuvali stavkajoče delavce. Presenečenje med nemško javnostjo in zlasti sindikati je bilo precejšnje. Dolgo časa je veljalo, da sodelovanje med vlado, delodajalci in sindikati predstavlja učinkovit faktor ravnotežja in stabilnosti. V tem pogledu je Zahodna Nemčija dajala drugim vzgled. Sedaj pa je nenkrat počilo. Zakaj?

Razlogov je več. In ne le razlogov. Tudi odgovorov je več. Odvisno je od človeka, ki odgovarja na to vprašanje. Odvisno je od njegovega ozadja - političnega, socialnega, nacionalnega, razrednega, gospodarskega itd. In v nekem smislu smo tudi mi kvalificirani, da podamo svoje mnenje, saj smo se tudi sami pred mnogimi leti znašli na tujem, kjer, nam tla niso bila posuta s cekini. Vsak od nas, ki živi na tujem, bo lahko povedal svojo zgodbo o težavah, ki jih je moral premagovati, predno si je kolikor toliko uredil življenje in začel na tem zidati. Prilike so se razlikovale od ene države do druge, enako razmerje med domačini in tujci. Toda v osnovi smo vse to sprejeli, čimpreje tem boljše. Nedvomno je res, da je pri tem igralo precejšnjo vlogo dejstvo, da domov nismo hoteli odnoso nismo mogli. Toda mar ni bilo zato nam huje kot pa onim, ki lahko v primeru, da niso z razmerami na tujem zadovoljni, spokajo svoje cule in se vrnejo, odkoder so prišli? Ali pa si dajo časa recimo dve ali tri leta in se potem vrnejo domov s polnim mošnjičkom?

Pri tem pa seveda že naletimo na prva dejstva, ki jih moramo upoštevati pri odgovoru na gornje vprašanje. Ne vem, koliko je bilo beguncev odn. "razseljenih oseb" v zahodni Evropi po zadnji vojni - posebno če odštejemo Nemce iz "vzhodnih pokrajin," ki so se naselili v Zvezni republikli. Samo Jugoslovani je bilo menda 150,000. Potem pa so bili še Baltijci, Poljaki Ukrajinci in drugi. Dežele zahodne Evrope, ki so te ljudi sprejele, so bile takrat tudi same precej razdejane in mi, na primer, ki smo prišli v Anglijo, smo prva leta preživeli v barakah, kjer nas je v isti sobi spalo tudi po 16. No, vseeno bi lahko rekli, da se tedanje število nenemških oseb, ki so bile v teh deželah zaposlene, ne more primerjati s sedanjim prevratim navalom dela (in denarja!) željnih Jugoslovanih, Italijanov, Turkov, Grkov, Špancev, Alžircev in drugih (v Anglijo je recimo zadnja leta prišlo na desetine tisočev Azijcev in "črnih Angležev" iz Zahodne Indije). V Franciji jih je kakih tri in pol milijona. V Zahodni Nemčiji tri milijone itd. Vsi ti ljudje niso prihajali polagoma, ampak kot reka. Pravično je vprašati, ali bi bilo boljše, da bi zahodne države zaprle svoje meje odn. določile letne kvote, da bi

lahko novodošlecem zagotovile boljše življenske pogoje. Saj dejansko danes gre mnogo bolj za življenske kot pa za delovne pogoje, o katerih se danes tako mnogo sliši.

FARIZEJSKA SKRB

V tem pogledu pa bomo našli, da se o tem mnogo več in bolj žolčno piše v levičarskem tisku kot v desničarskem. Toda ne zato, ker bi levičarjem toliko bolj krvavelo srce zaradi prilik, v katerih živijo tuji delavci. Očividno je namreč, da je recimo en milijon Jugoslovanih na "začasnem" delu v zahodni Evropi precej slaba propaganda za Titov režim, ki bi rad imel dvojni prav - da v Jugoslaviji vlada samoupravni socializem in da v zahodni Evropi kapitalizem izkorišča njegove državljane. Ako je našim tovarišem tako hudo pri srcu, bi bili dosti doslednejši, ako bi jugoslovanske meje na zahod enostavno zaprli, pa ne bi bilo nobene nevarnosti, da bi kdo izkoriščal "samoupravno razvajene" Jugoslovane. Dejstva so seveda drugačna in na ta bi radi naši jugoslovanski "ideologi" raje pozabili. V tem tudi tiči vzrok za naraščajoče število člankov in reportaž v jugoslovanskem tisku o položaju naših delavcev in njihovih družin na tujem, v upanju, da se bo dalo na ta način odvrniti pozornost od domačih razmer.

Prvi, ki so začeli izrabljati razmere na tujem za lastno propagando, so bili italijanski komunisti. Dolga leta po vojni so preko radijske postaje "Radio Oggi in Italia," ki je dejansko oddajala iz Prage (enako kot je medvojna komunistična "Slobodna Jugoslavija" oddajala iz Tiflisa v Sovjetski zvezi), dan za dnem godrnjali o položaju italijanskih delavcev v Nemčiji in Švici in napadali italijansko vlado, da ljudem ne preskrbi dela doma, ker to ni v interesu domačih kapitalistov in mednarodnih monopolov. Po češkoslovaški "spomladi," so to postajo predstavili v Varšavo, ker Sovjetom ni bila všeč kritika italijanskih komunistov o zasedbi Češkoslovaške v avgustu 1968. Ni bilo dolgo predno so to postajo potem brcnili v Budimpešto in končno v Bukarešto. Vse pa, kar je ta postaja dosegla, je bilo to, da so Nemci raje začeli zaposlovati Turke kot pa Italijane, ki so počasi in podzavestno začeli zastopati linijo "Radio Oggi in Italia," čeprav jim je bilo dosti boljše kot vsem drugim z ozirom na to, da so prihajali iz dežele Skupnega evropskega trga. S tem pa je ta radio ubil dve muhi ne en mah: po eni strani so se začele zmanjšavati možnosti zaposlitev Italijanov v zahodni Nemčiji, po drugi strani pa se je začel večati pritisk nezaposlenih v Italiji sami, kar komunisti spet spretno izkoriščajo v svoje namene.

Ko se je problem "nerentabilne" delavne sile pojavil v Jugoslaviji kot posledica ekonomske reforme leta 1956, je nastopila med našimi komunisti duhovna kriza: kako je vendar mogoče spraviti v sklad trditev, da v Jugoslaviji obstoja socializem, ko pa obstoja nezaposlenost. In čim več "političnih" tovarn je zaprlo

vrata, tem bolj so naraščale množice nezaposlenih - in, kajpak nezadovoljnih. To pa je postalo politično nevarno za režim. Ljudje se bodo spomnili govora Mihe Marinka, ki je bil eden prvih, ki je javno priznal, da ljudje odhajajo na tuje dela iskat in da jih nima smisla pri tem ovirati, ker bi sicer iz tega lahko nastal političen problem. Z drugimi besedami, ti ljudje so odhajali "na črno" s polno vednostjo oblasti, ki so jih pri tem celo podpirale. Ne dolgo za tem se je ista "mrzlica" polastila tudi južnejših bratov, od katerih se je lepo število ustavilo kar v Sloveniji, kjer so dobili nižje posle, za katere se Slovenci niso več zmenili. Neselili so se po barakah in starih vagonih in nasploh ustvarili ozračje, katerega so i oni i Slovenci delili s precej mešanimi občutki. Kazati torej s prstom na diskriminacijo v zahodnih deželah ni torej posebna krepost.

KAM S PRIHRANKI

Odhajanje na tuje pa ni rešilo docela problema nekvalificiranega "viška sile." Nespametni ideologi so si predstavljali, da bodo lahko zadržali doma kvalificirane in s tem izboljšali gospodarsko strukturo dežele in s enim mahom rešili dva politična problema; zaposlitev viška sile po eni in zadovoljitev kvalificiranega kadra po drugi strani. Zgodilo pa se je nekoliko drugače. Kvalificirani so kaj hitro ugotovili, da nekvalificirani, ki gredo na tuje, zaslužijo precej več od njih in se dokaj hitreje dokopljejo do luksuznih predmetov. Vprašanje kvalifikacij je bilo torej drugotnega pomena. In tako so začeli odhajati na tuje tudi polkvalificirani, kvalificirani in visoko kvalificirani. Oblastem je bilo očitno nemogoče delati razliko med onimi s kvalifikacijami in onimi brez njih - medtem ko so tuji delodajalci očitno imeli manj dela s kvalificiranimi v strokovnem in kulturnem smislu. Tako so v Zvezi sindikatov Jugoslavije na začetku letošnjega avgusta ugotovili, da je med drugimi kar 4.000 jugoslovanskih zdravnikov na "začasnem" delu v tujini - k čemer je sarajevsko OSLOBODNJE duhovito pristavilo, "da imamo skrb za zdravstveno stanje v tujini zelo razvito."

Vprašanje tretmana - delovnih in življenjskih pogojev - na tujem sploh ni bilo najvažnejše in tudi danes ni. Najvažnejše je bilo to, da so si zunaj lahko prihranili lepe denarce, ako so bili pripravljeni zategniti pas in nekaj časa potrpeti. Z diskriminacijo je vsak že naprej računal, toliko neumni tudi niso bili. Dejstvo je namreč, da oni, ki je pripravljen odriniti lep del svoje plače za pošteno stanovanje in hrano - kot velja sicer tudi za domačine, pa naj bo to potem v Nemčiji, Franciji ali doma - to lahko tudi stori. Toda s tem bi njegovi prihranki rastli dosti počasneje in potrebno bi bilo ostati na tujem dosti dlje. Zato prihaja do getov in na videz do nemogočih socialnih razmer tujih delavcev. Spomnimo se poslov, ki so bili ponujeni razseljenim osebam po vojni in to v dosti slabših razmerah - posebno onim, ki niso znali tujega jezika, kar je splošno primer z našimi Jugoslovani, Grki, Turki, Italijani itd. v Nemčiji, Franciji in drugod te dni. Toda težko si je predstavljati, da imajo ti ljudje kaj drugega na umu kot

smo imeli mi sami. Nerodno pa je postalo za njih takrat, ko so se tujine naveličali, ali pa so imeli v hranilnici že dovolj denarja, pa niso videli kake posebne bodočnosti doma. "Samoupravno razvajeni" Jugoslovani - da znova uporabim krilatico Marje Fortičeve, ki je napisala eno stran dolgo reportažo "Če bi odšli, bi se sesulo..." (ne o južnih bratih v Sloveniji, kajpak!) (DELO, 8. septembra 1973.) - so na svojo žalost in jezo ugotovili, da lahko svoje prihranke doma poženejo samo po grlu, ker jih je v "samoupravnem socializmu" nemogoče investirati. Še nakup hiše je problem.

21. avgusta letos je DELO objavilo dokaj ciničen uvodnik Jožeta Olaja pod naslovom "Olajšave za staro šaro," kjer med drugim beremo sledeče: "Prvega septembra bo napačil čas, ko bodo delavci, ki so bili vsaj dve leti v tujini, imeli znatne carinske olajšave pri uvozu tako avtomobilov, kot strojev in opreme. Da ne bo pomote: rabljenih avtomobilov, rabljenih strojev in rabljene opreme, kajti doslej so tudi za vse vrste blaga plačevali carino, kakor da gre za nove izdelke. Kaj prinaša odlok zveznega izvršnega sveta o takšnih olajšavah? Prinaša možnosti, da bodo s sabo pripeljali (iz) rabljene avtomobile, ki bodo na naših cestah potencialno navarnost gotovo le še stopnjevali. In da bodo namesto modernih prinašali stare stroje in staro opremo, da bomo tedaj vse bolj postajali odpad industrijske Evrope. S temi stroji pav svojih delavnicah očitno ne bodo mogli narediti še zdaleč ne toliko, kolikor bi bilo z novimi. Učinek dela bo manjši, manjši bo zaslužek, manjše bodo tudi dajatve, ki jih pobirajo družbeno politične skupnosti, vse bo skratka ostajalo v mejah naše majhnosti in našega polovičarstva, katerih odsev je nedvomno tudi takšna blagohotna olajšava, namenjena zdomcem, češ dajmo životariti tudi njim, če se že pač kanijo vrniti v svojo neekonomsko mislečo domovino."

MORALNO ALI NE?

Seveda pa uvoz strojev za lastno - to je privatno delo predstavlja za naše ideologe doma malodane uvoz kapitalizma. Kljub temu pa še kar naprej govorijo o naporih, ki jih baje podvzemajo doma, da se tem ljudem omogoči povratek domov. Toda pri tem ni vprašanje vrnitve domov kot take, marveč vprašanje bodočnosti po vrnitvi domov. Kaj naj tak človek potem doma počne? "Precej je lažnih vabil, s katerimi jih hočemo pritegniti nazaj, o pravni varnosti za vložena sredstva in podobno. Skratka, toliko časa se že vleče to pisanje, in govorništvo, da vsemu temu lahko s kratko besedo damo skupen imenovalec 'krokodilove solze'," je zapisal Valentin Tratnik v DELU 5. junija letos. "Problem izseljeništv in nerazvitih področij nam je znan, vzroki tudi. Za takšno množično izseljevanje ne bi smelo biti opravičil. Družba, iz katere tako zelo beže ljudje, tu ne bi smela filozofirati, temveč odločno ukrepati in omogočiti doma tisto, kar ti ubežniki iščejo v tujini. Teh možnosti pa naša država ne nudi. Žal se jih niti zaveda ne, kar je več kot žalostno; še naprej vseprek mlati prazno slamo in dela po starem receptu 'bo že kako'."

Tratnikov članek je še posebno zanimiv, ker se je dotaknil tudi problema, o katerem se javno ne govori.

Kadarkoli debatirajo o vprašanih onih, ki so "začasno" zaposleni na tujem, govorijo predvsem o ekonomski plati, tako da vse skupaj izgleda, kot da gre samo za delo in plačo. Tratnik pa se je upal povedati na glas, da želodec ni edini problem, čeprav njegov poziv izzveni precej patetično - posebno po dogodkih zadnjih dveh let, ki so bolj kot karkoli drugega povečali politično apatijo doma: "Ali je moralno upravičeno, da bežiš zaradi političnih ambicij, kariere in podobnih idej v tujino? Ne, ni opravičil. Če se za nekaj odločiš, moraš tudi vztrajati v svoji domovini ali pa se odreči temu že doma, ker se z begom že itak odrečeš vsemu... Če temu ni tako, potem smo vsi, ki se tako radi čutimo ponosne na svojo domovino, ožjo rojstno skupnost, le točili krokodilove solze, dejansko pa zagovarjali tezo, da je upravičeno misliti, reši se, kdor se more; hiša gori, briga me, kaj bo s sočlovekom; utaplja se, naj se utopi, briga me, samo da se jaz ne; napravil sem otroka, bo že ženska ali družba poskrbela zanj; siromak, umira, briga me, samo da jaz živim udobno; nekateri živijo v bednih razmerah, socialni neenakosti - briga me, samo da se jaz vozim z jahto, prebivam v vilah, hodim na izlete v tujino in živim v višjih krogih; govorim eno, delam pa drugo, sem za delavski razred, za delovne ljudi, živim pa raje kot businessman, zakaj ni ga lepšega za dobro počutje, kot je razkošje vsega." Tratnik je očividno idealist - ali pa zmešani marksist, ki meša materializem z idealizmom. Njegova obtožba izzveni v neki meri kot Solženjicinova obtožba Anatolija Kuznecova, ki se je "umaknil" v Anglijo, toda Tratnik na nek čuden način meni, da tisti, ki jih "briga", dejansko lahko spremenijo obstoječe razmere, ako le vztrajajo v svoji domovini. In pri tem s prstom pokaže na rak rano jugoslovanske družbe: "Skromnost in delavnost, to so vrline napredka. Da bi ljudje lahko posnemali te vrline, naj jih pokažejo najprej tisti na vodilnih mestih, sita vrana lačni ne verjame in obratno." Bojim se, da je današnji režim s svojimi homatijami in prekocuštvom na domačem in na tujem terenu ustvaril doma ozračje brezupnosti in nemoči, ko ljudje nikomur več ne verjamejo in vidijo samo še sebe. Dogaja se tudi to, da so ponekod seje družbenih in celo partijskih organov nesklepčne, ker se njihovi odborniki nahajajo na "začasnem" delu na tujem.

To je torej "nesprejemljiva podoba" socializma, kot ga prakticirajo v Jugoslaviji, v vzhodni Evropi in na Kubi. Namesto da to podobo popravijo, kot narekuje zdrava pamet in ne dogma, pa se te dežele in njihova propaganda na vse načine trudijo, da prepričajo te razmere z ustvarjenjem napetosti in nerazpoloženjem v zahodnih deželah med tujimi delavci na eni in delodajalci, oblastmi in državljani na drugi. Pri tem jim obilno pomagajo domači komunisti in "mitlaufferji," ki vidijo v tej tuji delavski masi od Boga poslan element za ustvarjanje notranje zdrahe, "razrednega boja" in politične nastabilnosti, ki utegne podminirati nele domače ampak tudi obrambo zahodne Evrope pred sovjetsko agresivnostjo.

(Konec prihodnjič)

V tistih že paleolitskih časih, ko sem jaz, odrinjen revolucionar, ždel v limbusu ustaškega Zagreba, Ti pa blestel na predsedniški piramidi sredi partizanskega Roga, me nisi imel za kdove kakšnega ustvarjalca, Bogme, da ne, dragi Vidmar. Pravzaprav si me imel za kar enodnevnega literata, če je verjeti najinemu skupnemu znancu Edvardu Kocbeku, Tovaršija, zapis z dne 23. julija 1942. Se je ob moji 80-letnici Tvoje slovensko-subalpsko mnenje o mojem ustvarjanju spremenilo? Članek v ljublj. DELU - 7. julij 1973 - je toliko slavnostno navit, da smem upati na to. Vsekakor me tam imenuješ 'ognjenik'. Vsaj to! Verjemi mi, da me je ta metafora ganila... Tisto o resnici pa bi rajši izpustil. Saj je moje, ne rečem, ampak saj veš-

(konec na str. 14)★

TO SMO MAJHNI.....!

dp

Ljubljanska DRUŽINA je 1. julija poročala, da je na dan blagoslovitve rimskega zavoda 'Slovenika' obiskal ustanovo tudi jugoslovanski veleposlanik v Vatikanu, Stane Kolman, katerega da so ob vходу pozdravili slovenski škofje in vodstvo zavoda, ter da se je veleposlanik pozdravil tudi z goriškim nadškofom Cocalinom in msgr. Ignacijem Kunstljem, direktorjem slovenskih izseljenskih duhovnikov.

Iz tega monsignorjevega rokovanja delajo zdaj gotovi emigrantski krogi veliko vprašanje in strašno zamerijo, da sta se dotaknili posvečena in komunistova roka...

Enostavno ne razumem, kaj naj bi bilo v tem pozdravu narobe. Mar naj bi si Kolman in Kunstelj primazala klofuto? Ali pa naj bi monsignor igral vlogo strahopetnega ali užaljenega otroka in odklonil Kolmanovo roko ali pa se celo skril pred njim? Kaj Slovenci res nimamo nobenega važnejšega vprašanja, da se moramo razpisovati o taki zadevi, ki spada v vsako Bon-Ton knjigo? Če se spomnimo nadutosti komunistov po vojni, so oni vsekakor prepetovali precej in se nekaj naučili, da se danes rokujejo z ljudmi, ki mislijo drugače kot oni. Mi v tem nismo ničesar spremenili; ostali smo ljudje, civilizirana bitja. Če komu med nami tak način življenja ni všeč, mu je vedno odprta pot v džunglo.

Toda tole, kar je zapisal naš prijatelj Boris Pahor v Trstu v zadnjem ZALIVU, pa tudi sodi pod gornji naslov o našem majhnostnem karakterju:

"Povojna vzgoja (pa) je na Slovenskem ustvarila neko posebno kategorijo intelektualca, ki se ne da primerjati z nobeno drugo evropsko razumniško garnituro. Francoski levičar, komunist, socialist, je najpogreje Francoz, isto velja za italijanskega komunisto, še posebno pa za socialista. Pa tudi v sami Jugoslaviji je Srb najprej Srb, potem 'internacionalist', Hrvat ravno tako. Samo Slovenca so marksistični kateheti vzgojili v narodno brezspolno bitje, ki ga lahko presadiš kamorsibodi, saj je dovtetno za vtopitev v samoupravljalško bratstvo, v neuvrščene, v planetaristične razsežnosti.

"Slovenec je na podlagi slovenske ideološke zamisli: psihofizično bitje, ki ga lahko poljubno uporabiš, kjer rabijo preciznost in anonimnost. V tehnični terminologiji bi Slovenca lahko primerjal s francozom, ki mehaniku enako prav pride pri vijakih različne velikosti."

ZALIV objavlja spodnje Krležino pismo Josipu Vidmarju, vendar nima dokaza za njegovo avtentičnost. A je kljub temu zanimivo:

Zagreb, v fantomatskih dneh moje 80-letnice.

Dragi Vidmar,

sredi vražje botanike slavnih spisov, ki se je razbohotila ob moji 80-letnici, sem zašledil tudi Tvoj cvet. Ob njem mi je bilo, ko da je sredi starinskega herbarija eksplozirala rosná begonija. - Lahko si predstavljaš zakaj, Ti moji sobojevnik v celuloznih bitkah jugoslovanskega Parnasa. -

ŠKOFJE O USTAVI

Slovenski škofje so komisiji za pripravo nove republiške ustave 18. septembra poslali svoje predloge k načrtu ustave SR Slovenije. Prelogi so v obliki sedmih konkretnih dopolnil k posameznim členom. K členu, ki govori o enakih pravicah in dolžnostih občanov "ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, veroizpoved, izobrazbo ali družbeni položaj," hočejo dodati tudi "prepričanje" v skladu z mednarodno listino o državljskih in političnih pravicah, ki jo je podpisala tudi Jugoslavija. K protiuustavnim in kaznivim dejanjem, ki jih našteva člen ustave kot "razpihovanje nacionalnega, rasnega ali verskega sovraštva ali nestrpnosti" dodajajo še razpihovanje "protiverskega in svetovnonazornega sovraštva ali nestrpnosti," da bodo verni in neverni državljani enakopravni.

Najdaljši je dodatek k odstavku člena, ki v načrtu ustave skopo ugotavlja: "Izpovedovanje vere je svobodno in je človekova zasebna stvar." K temu bi škofje dodali besedilo iz omenjene mednarodne listine: "Vsakdo ima pravico do svobode vesti in veroizpovedi. S to pravico sta mišljeni prosto izpovedovanje vere ali prepričanja po lastnem preudarku, kot tudi prosto manifestiranje vere ali prepričanja posamič ali skupaj z drugimi, tako javno kot zasebno, z bogoslužjem, verskimi obredi in z veroukom." Tudi odstavek ki pravi: "Protiustavna je zloraba vere in verskih dejavnosti v politične namene," naj bi se dopolnil z naslednjim: "Prav tako je protiustavno vsako nezakonito omejevanje verske svobode in izpovedovanja vere. Prav tako je protiustavno upoštevati versko pripadnost ali nepripadnost pri ocenjevanju pogojev za katerokoli delovno mesto ali funkcijo v družbi." Ta dopolnitev zadene v živo, ker se je dogajalo, da so učitelji izgubili službo, če so zahajali v cerkev.

Glede šol pravi osnutek, da smejo verske skupnosti "ustanavljati samo verske šole za vzgojo duhovnikov," kar se škofom ne zdi dovolj, ker potrebuje Cerkev tudi versko izobražene laike, npr. redovnice, katehistinje, organiste, cerkvnike in druge. Zato naj bi se stavek glasil, da smejo verske skupnosti "ustanavljati šole za vzgojo duhovnikov in pripadnikov za druge verske službe." Glede lastnine pravi ustava, da verske skupnosti "smejo imeti v mejah, ki jih določa zakon, lastninsko pravico na nepremičninah." Škofje bi radi spremembov smislu beograjskega protokola med Sv. sedežem in Jugoslavijo z dne 25. junija 1966, tako da bi se stavek enostavno glasil: "Verske skupnosti imajo lastninsko pravico na nepremičninah."

Končno bi škofje radi zapisali v ustavo tudi pravice staršev po mednarodni listini o državljskih in političnih pravicah takole: "Starši imajo pravico, da svojim otrokom zagotovijo tisto svetovnonazorsko, oziroma versko in moralno izobrazbo, ki je v skladu z njihovim prepričanjem." Škofje v svojem prispevku zaključujejo, naj nova ustava "zagotovi pravno enakost in popolno enakopravnost vseh občanov, vernih in nevernih. Tako bo

utrdila enotnost vseh delovnih ljudi naše samoupravne družbe." Podpisani so ljubljanski nadškof Jožef Pogačnik, mariborski škof Maksimiljan Držečnik, škof iz Kopra Janez Jenko, pomožni škof ljubljanski Stanislav Lenič in pomožni mariborski škof Vekoslav Grmič.

JUGOSLOVANSKI ŠKOFJE

Že 4. septembra je poslovni odbor jugoslovanske škofovske konference poslal svoje predloge glede zvezne ustave skupščinski komisiji za ustavna vprašanja. Predlogi se tičejo podobnih členov zvezne ustave kot se slovenski tičejo republiške. Škofje bi radi dodali "svetovni nazor" k lastnostim, ki ne smejo vplivati na enakost občanov. Radi bi, da bi bila zajamčena tudi svoboda vesti, poleg misli in opredelitve človeka. V členu, ki zagotavlja občanu, da se ni dolžan izjavljati glede narodnosti, bi radi dodali "niti de se versko opredeljujejo," med zajamčene svobode pa naj bi bila prišteta tudi "svoboda izražanja verske pripadnosti." Najbolj bi škofje radi razširili 154. člen osnutka zvezne ustave, da bi izrecno zagotavljal občanu svobodno izpovedovanje vere in prepovedal siljenje k nečemu, ki bi to pravico kršilo. Ker je izpovedovanje vere človekova zasebna stvar, "je zato v nasprotju z ustavo, če se kdo pri presojanju pogojev za katerokoli delovno mesto ali vlogo v družbi ozira na versko pripadnost ali nepripadnost." S tem dodatkom bi radi škofje dosegli, da ustava "postavi vernike na isto raven kot ateiste" in da obsodi "vsak poskus razločevanja ljudi ... ki bi temeljilo na tem, ali je nekdo vernik te ali one izpovedi in bolj ali manj delaven," kot pravijo v obrazložitvi.

Glede šol, ki jih smejo ustanavljati verske skupnosti, bi škofje "samo" verskim šolam radi dodali tudi "šole za pripravo svojih služabnikov." Razlagajo, da "samo verske šole" izključujejo splošno izobrazovalne šole, ki bi imele verski značaj, ker jih vodijo verske ustanove, dovoljujejo pa šole in tečaje za verouk. Da bi se vnaprej zavarovali pred očitki, ki se že slišijo, naj bi stavek "Družbena skupnost lahko materialno podpira verske skupnosti" dopolnili z "predvsem glede ohranjanja z njimi povezane kulturne dediščine," da bi se videlo, da je taka pomoč splošno koristna.

V člen zvezne ustave, ki govori o družini in že določa, da imajo starši "pravico in dolžnost skrbeti za vzrejo in vzgojo svojih otrok," bi škofje radi vstavili, da "družba v vzrejem in vzgojnem postopku to njihovo pravico upošteva." Škofje pojasnjujejo, da je to "obtem najmanjša zahteva v razmerju do tistega, kar na tem področju načrtuje drugi vatikanski koncil v izjavi o verski svobodi št. 5 in kar smo kot škofje dolžni zagovarjati." Predloge so podpisali zagrebški nadškof dr. Franjo Kuharić kot predsednik jugoslovanske škofovske konference, ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik kot podpredsednik ter člani poslovnega odbora, reški nadškof Josip Pavlišić, sarajevski nadškof Čekada in beograjski nadškof dr. Bukatko.

CERKEV IN POLITIKA

Ljubljanski verski tednik DRUŽINA se je 30. septembra v komentarju dotaknil očitkov o politizaciji Cerkve, ki v času ustavnih razprav zavzemajo pomembno mesto.

"Vprašanje vmešavanja Cerkev v politiko je načelno," izjavlja DRUŽINA. "Cerkev se ne želi vmešavati v politiko, kolikor gre za določno oblikovanje družbenega in gospodarskega reda, kakor je razvidno iz konstitucije Cerkev v sedanjem svetu ali iz okrožnic zadnjih papežev, Cerkev le opozarja na načela zdravega družbenega reda in ne predlaga konkretnih modelov za njihovo uresničitev... Cerkev nima svoje politike, nima izdelanega gospodarkega in političnega programa, nima tudi določenih predstav o ureditvi družbe. Od nje torej ni pričakovati alternative k obstoječemu družbenemu in gospodarskemu redu v neki deželi. Cerkev se zaveda, da ji njen božji ustanovitelj ni dal te naloge in zato tudi sposobnosti ne. Če naj gornja načela obrnemo na naše domače razmere, je vsaka bojazen pred politizacijo Cerkev odveč. Cerkev se ne bo vmešavala v tekočo politiko, ne bo postavila alternative našemu samoupravnemu socializmu. Nasprotno, Cerkev se veseli, da je naša družba uresničila številna načela njenega socialnega nauka." Glede vernih občanov pa DRUŽINA pripominja, da bodo tem bolj zavzeto sodelovali "pri graditvi socialistične samoupravne družbe, čim bolj bodo prišli do prepričanja, da neverni občani, zlasti tisti na odgovornih položajih v naši družbi, njihove pravice glede izpovedovanja vere spoštujejo, priznavajo in upoštevajo. Na ta način bi vsaka želja ali zamisel na vzporedne strukture postala brezpredmetna." DRUŽINA se zato zgraža nad izjavami Mahmuta Bakallija o verskih šolah na Kosovu in o "reakcionarnih silah Vatikana," česar že delgo ni bilo slišati.

ALŽIRSKI VRH

Tito je 2. septembra odletel iz Pule v Alžir na četrtovrhunsko konferenco neuvrščenih, ki se je pričela 5. septembra. Zunanji minister Miliš Minić je bil v Alžiru že neka dni prej, da se je udeležil sestankov pripravljalnega odbora in ministrske konference. S Titom so potovali Edvard Kardelj, Lazar Koliševski (član predsedstva SFRJ), Jure Bilić (član izvršnega biroja ZKJ), Dušan Petrović (predsednik sindikatov), Avguštín Papić (iz predsedstva SZDŽL) in Stana Tomašević (predsednik zunanjepolitičnega odbora zvezne skupščine); jugoslovanski veleposlanik v Alžiru Osman Djikić je bil tudi član delegacije. Tito se je pred konferenco in med njo kot "oče neuvrščenosti" sestajal s številnimi državniki.

V govoru na konferenci v Alžiru 6. septembra se je Tito spomnil nekdanjih tovarišev Nehruja, Naserja, Nkrumaha in Sukarna, pionirjev neuvrščenosti. Izrazil je zadovoljstvo, da se je krog neuvrščenih precej razširil. "Če se je medtem silovitost hladne vojne nekoliko zmanjšala, če so v odnosih z velikimi silami... sporazumevanja v marsičem zamenjala konfrontacijo, če se je položaj v nekaterih delih sveta precej izboljšal, so v ta napredek vtkana tudi naša prizadevanja." Ta prizadevanja neuvrščenih so "obrodila pomembne sadove." Najpomembnejše izboljšanje je bilo doseženo v Evropi, ki "ni več žarišče neposredne vojne nevarnosti." Toda Evropa "ne more biti otok miru in blaginje v morju svetovne nestabilnosti in pomanjkanja" in je njena varnost tesno povezana

s položajem v Sredozemlju, kjer se čutijo posledice "imperialističnih ciljev Izraela in tistih, ki stojijo za njim."

Tito je izrazil zaskrbljenost zaradi jugovzhodne Azije, Srednjega vzhoda, raznih delov Afrike in Latinske Amerike. "Lahko bi celo rekli, da se v času sporazumevanja velikih sil do nek mere večja nevarnost, da bodo reakcionarne sile poskušale spremeniti razmerja moči v svojo korist s pritiskom na druge narode, s spodbujanjem terorizma, vmešavanjem in lokalnimi vojnami." Miro-ljubno sožitje je pomagalo v medsebojnih odnosih gospodarsko razvitih držav severne poloble, toda nekatere od njih še kršijo ta načela v odnosih z gospodarsko manj razvitimi. "Ker se širi prepad med razvitimi državami in državami v razvoju, naraščajo nevarnosti, ki izvirajo iz tega nepopolnega in, če lahko tako rečem, selektivnega sožitja. Tudi napredek v dvostranskem sodelovanju med velikimi silami je Tito pozdravil, a je pripomnil: "Ne smemo pa si zatiskati oči pred resnimi problemi, ki še zmerom bremenijo svet in katerih reševanja ni mogoče prepustiti samo ozkemu krogu držav." Resnične rešitve so mogoče le ob sodelovanju vseh prizadetih.

Tito je poudarjal, da je neuvrščenost še zmeraj pomembna. "Izkušnje so postavile na laž vse domneve, da bosta politika in vloga neuvrščenosti kratkotrajni. Tisti, ki so neuvrščenost razlagali samo kot odpor zoper blokovsko uvrščanje, so bili že zdavnaj demantirani. Težnja blokovske polarizacije sveta danes peša, neuvrščenost pa se krepi tako količinsko kot kakovostno; se pravi, iz dneva v dan se potrjuje, kar smo zmeraj govorili: da so korenine naše opredelitve veliko globlje, cilji po dolgoročni." Cilj politike neuvrščanja "je odpraviti sistem mednarodnih odnosov, ki temelje na sili in nasilju." Neuvrščeni se morajo vztrajno bojevati, da bo v prihodnje še bolj čutili njih vpliv na razvoj mednarodnih odnosov. "Saj ne moremo prepustiti poteka dogodkov, zlasti pa še naše usode, velikim silam, njihovem dogovarjanju in sporazumevanju - niti takrat ne, kadar je to pogojeno z najboljšimi nameni - in prav tako se ne moremo omejiti samo na zahtevo, da moramo biti navzoči v teh dogajanjih." Kaj več naj bi zahtevali, Tito ni povedal. Rekel je, da se mora sodelovanje med neuvrščenimi "zlasti kazati v okrepljeni solidarnosti in medsebojni podpori, kadarkoli je katera izmed neuvrščenih držav ogrožena ali izpostavljena tujim pritiskom. Nadalje bi morali vse bolj združevati svojo politično in gospodarsko moč, da bi povečali našo sposobnost za akcijo ter tako s svojo navzočnostjo in sodelovanjem čedalje močnejše vplivati na reševanje mednarodnih problemov, kjerkoli in v kakršni koli obliki bi jih reševali." Neuvrščeni morajo biti z gled aktivnega miroljubnega sožitja.

Tito se je potem podrobneje lotil žarišč napetosti v svetu in je kot običajno obsodil Izrael, ki "načrtno z agresivnim ravnanjem, se zateka k državnemu terorizmu in celo k piratstvu v zraku." Obsodil je kolonializem Portugalske in južnoafriške in rodezijske rasiste. Zavzel se je za sporazume o Laosu in Vietnamu, ki jih Saigon "odkriti krši," in za končanje tuje intervencije v Kambodži. V Čilu je videl "v nebo vpijoč primer" tujih pritiskov. Potem se je zavzel za interese držav v razvoju,

ki jih razvite države ne upoštevajo. Obsodil je "nesmisel, da velikanske stvaritve znanosti postanejo dejavniki nadaljnjega večanja prepada med razvitimi državami in državami v razvoju. Tako tudi uporaba jedrske energije v miroljubne namene postaja monopol ozkega kroga držav." Neuvrščene države naj bi izkoristile svoje energetske in surovinske rezerve in finančna sredstva "v enakopravnem in koristnem sodelovanju med nami samimi in bolj organizirano kot doslej v sodelovanju z razvitimi državami," da bi pospešile gospodarski razvoj.

Tito je podprl Združene narode, ki naj postanejo bolj učinkoviti. Dejal je, da se neuvrščeni stalno zavzemajo za razorožitev. O tem se zdaj v glavnem pogajajo velike sile in bloki. "Zdi se nam, da preveč težijo k temu, da bi lastne zmogljivosti in monopol nad jedrskim orožjem nekako legalizirali." Potrebna bi bila svetovna razorožitvena konferenca. Če bodo neuvrščene države bolj solidarne, bodo imele več vpliva. Zato je potrebno več dogovarjanja med njimi. Koristno bi bilo ustanoviti eno ali več teles in delovnih skupin za posvetovanja, je dejal Tito na alžirski konferenci.

Po jugoslovanskih časopisih sodeč je ves svet prisluhnil Titu, ki naj bi imel najvažnejši govor na konferenci in so ga vsi pozdravili. Bahali so se, da je konferenca dogodek, ki je pretresel ves svet. Ni se jim zdelo, da je neuvrščenost kalil Fidel Castro, ki se je v govoru zavzemal za revolucionarno usmerjenost neuvrščenega gibanja "v naravnem zavezništvu s Sovjetsko zvezo in socialističnimi državami," kajti ZDA so krive za vse zlo na svetu, ZSSR pa ni imperialistična sila, ker da ni izvedla nobene agresije, nima monopolov in ne ropataj tujih naftnih bogastev.

Ko je konferenca z enodneвно zamudo sprejela dolge sklepe, se je Tito 10. septembra z letalom vrnil v Beograd. Na letališču je izjavil, da se vrača izredno zadovoljen. "Alžirska konferenca je bila zares zgodovinski dogodek velikega pomena. Doseženi rezultati so presegli naša pričakovanja... Njen odmev je že sedaj zelo velik v vsem svetu in ni nobenega dvoma, da bo imela konferenca velik vpliv na potek in dogajanja v svetu v času, ki je pred nami. Konferenca je tudi potrdila moč in vitalnost načel politike neuvrščanja ter pravilnost ciljev, za katere se bori." Tito je poudaril, da "je bila na konferenci zelo jasno obravnavana medsebojna odvisnost političnega in ekonomskega vidika politike neuvrščenosti kot bistvenega pogoja za njen nadaljni uspeh." Titu je bilo zelo všeč, da se je pogovoril z državniki številnih držav. "Na konferenci se je pokazalo tudi soglasje o potrebi po stalni koordinaciji med neuvrščenimi državami, da bi bila njihova dejavnost še bolj živahna ter njihova skupna prizadevanja še bolj organizirana," je dejal Tito po vrnitvi.

TITO V OSIJEKU

O alžirski konferenci je Tito govoril tudi na velikem zborovanju v Osijeku 14. septembra. Dejal je, da so bili vsi, s katerimi se je tam pogovarjal, odločeni, da se "upro vsem tistim, ki bi hoteli tem državam in narodom vsiliti stare odnose, politiko sile, nasilja in

vmešavanja." Jugoslavija je uživala na konferenci velik ugled in "si že leta prizadeva, da bi se še bolj utrdile vrste neuvrščenih držav, da bi zavrnila vse tiste napovedi, ki so trdile, da je neuvrščenost že presežena, da ni več potrebna, da se ni več potrebno bati vojne, ker so se velike sile že začele pogovarjati in dogovarjati, ker bodo to med seboj uredile za ves svet." Med rezultati, ki so jih dosegli v Alžiru, je Tito naštel ponovni sprejem Sihanukove Kambodže med neuvrščene in priznanje Bangladeša in revolucionarnega Južnega Vietnama kot neuvrščenih.

Tito je omenil tudi vojaški udar v Čilu: "Poglejmo, tovariši, in tovarišice, že drugi ali tretji dan po našem sestanku smo izgubili enega izmed najzvestejših članov neuvrščenosti - izgubili smo Čile. Po zaslugi pomoči mednarodne reakcije in imperializma je padla tamkajšnja zakonita vlada, plačani generali pa so zverinsko ubili velikega človeka, našega velikega tovariša Allendeja... To je bil torej odgovor imperializma na našo konferenco." Kot navadno je Tito klical k enotnosti: "Jugoslavija je tako rekoč na vetru med vzhodom in zahodom, zato mora biti močna, trdna, enotna. Naši narodi morajo biti enotni, ker so enotnost izbojevali s krvjo v najhujšem boju, ki smo ga vodili. Zato moramo tudi ohraniti to svojo enotnost." Jugoslavija je že do danes pokazala, da se lahko upre vsem burjam in viharjem, kakršni koli bi bili. Prepričan sem, da lahko tudi v prihodnje mirno nadaljujemo graditev svojega življenja. Še veliko je tega, kar moramo narediti, da bodo ljudje še bolj zadovoljni," je rekel Tito v Osijeku.

OBSDOBA ČILA

Izvršni biro predsedstva ZKJ je 12. septembra izjavil, da "v zvezi z napadom na ustavno ureditev in na zakonite demokratsko izvoljene organe, na napredek, resnično demokracijo in svobodo delovnih ljudi in naroda Čila izražajo ZKJ, delavski razred in vsi naši narodi ter narodnosti svoje izredno ogorčenje in odločno protestirajo ter najostreje obsojajo to zločinsko dejanje mračnjaških, reakcionarnih, imperialističnih in neokolonialističnih sil." Imperializem skuša zaustaviti napredek, toda boj za napredek se bo okrepil. "Dogodki v Čilu potrjujejo, da morajo neuvrščene države nujno uresničiti odločitev z alžirske konference neuvrščenih, naj bi skupaj podprli akcijo za krepitev svoje varnosti in si skupaj z vsemi naprednimi silami prizadevali za spremembe v mednarodnih odnosih, ki naj bi temeljili na demokraciji in enakopravnosti," je izjavljal izvršni biro. Ogorčene izjave v tem smislu in tem slogu so objavljale tudi druge družbenopolitične organizacije na vseh ravneh.

Zvezni izvršni svet je 12. septembra "izrazil izredno zaskrbljenost" zaradi dogodkov v Čilu. "Velika odgovornost za te dogodke pada na imperialistične sile, ki so z zunanji pritiski in notranji diverzijami, ne da bi izbirale sredstva, izzvale državljansko vojno in si prizadevale za strmoglavljenje vlade." Zvezna vlada "vidi v teh dogodkih izziv neuvrščenim državam," je sporočil sekretariat za informacije.

Tudi predsedstvo SFRJ, ki je 21. septembra zasedalo na Brionih, je obsodilo prevrat v Čilu in potrdilo delo

jugoslovanske delegacije na alžirski konferenci.

VIETNAMSKI OBISK

Delegacija začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama, to se pravi upornikov proti Saigonu, je prispe-la 17. septembra na uradni obisk v Jugoslavijo. Predsed-nik prezidija Nguyen Huu Tho se je pogovarjal z Mitjo Ribičičim kot predsednikom predsedstva SFRJ, ki je tudi priredil svečeno večerjo v Beogradu. Tito je sprejel Viet-namce na Brionih 20. septembra.

ELEKTRIČNI MRK

V ponedeljek 3. septembra so začeli porabo elek-trične energije v Sloveniji hudo omejevati. Ob delavni-kih bi Slovenija potrebovala okrog 17 milijonov kWh, sama je tedaj proizvedla slabih 12 milijonov kWh, iz drugih republik je dobila 1 milijon kWh ali malo več, tako da ji je primanjkovalo do 4 milijone kWh ali skoraj eno četrtno. Zaradi suše je bilo v rekah malo vode. Redni remont termoelektrarn so se zavlekli zaradi velike šoš-tanjske, ki so jo popravljali štiri mesece namesto dva. Poleg tega so imeli premalo premoga, da bi termoelek-trarne delale s polno paro. Zaradi suše tudi druge republike niso imele vode in elektrike v izobilju. Le velika djer-dapska elektrarna je imela dovolj vode in je proizvajala toka na pretek, toda zaradi prešibkih daljnovodov ga ni bilo mogoče prenesti v Slovenijo.

6. septembra zjutraj je razpadel celotni elektro-energetski sistem zahodnega dela omrežja Jugoslavije. Po edinem daljnovodu napetosti 220 kilovoltov so takrat iz Srbije dobavljali energijo Črni gori, Hrvaški in Slove-niji. Daljnovod med Bajino bašto in Titogradom je bil preobremenjen in se je zato avtomatično izključil. Tako je nastal v zahodnem delu sistema velik primanjkljaj električne energije in zaradi preobremenitve so izpadale vse elektrarne kot domine. Vodne elektrarne so lahko kmalu spet pognali, nekatere termoelektrarne pa niso delale do večera. V Ljubljani so dopoldne izklopili 90% odjemalcev. Predsednik skupščine Slovenije Sergej Kraig-her je bil tistega dne v Velenju, kjer se je ves dan pri-zadeval, da bi rudnik dobavljaj šoštanjski elektrarni več premoga. Delala je le z 55% zmogljivostjo, čeprav ima rudnik pred nosom. Med rudnikom in elektrarno je treba vzpostaviti take odnose, "ki jih kapitalizem pozna že 100 let" in je treba prelomiti s "staro prakso, da sta plan pri premogu in plan pri proizvodnji električne ener-gije dve ločeni stvari," je robantil Kraigher. Na vrsto je prišla tudi spomladanska stavka velenjskih rudarjev, ki je Kraigherja poučila, "da mora priti delavec v tak po-ložaj, da ne bo odvisen od dobrih ali slabih obvestil od vrha navzdol." Vzrok stavke naj bi namreč bil, da delavci niso bili dobro obveščeni. Poleg slabega planiranja in delavskega nezadovoljstva so kasneje navedli še en vzrok za pomanjkanje premoga. Namesto da bi ga dobavljaj elektrarni, ga je velenjski rudnik izvažal v Avstrijo, kot je bil obvezan po pogodbi, ki mu jo je vsilila Ljubljanska banka kot pogoj za posojilo, ki naj bi omogočilo razši-ritev rudnika.

Drugi teden septembra je bil še hujši, ker se je spet začela kvariti velika šoštanjska elektrarna, ki ima z

275 megawati največji parni agregat v Jugoslaviji in dobav-lja več kot eno tretjino električne energije v Sloveniji. Generator je izdelal nemški Siemens in kotel angleški Babcock & Willcox, pa se oba že od vsega začetka ne moreta otresti okvar in zastojev. Termoelektrarna Tr-bovlje II s 125 MW je bila še v rednem popravilu. Slo-veniji je primanjkovalo polovico potrebne energije. Tovarne so se ustavljale; ker niso delali semafori, se je zatikal promet v mestih; težko so kuhali večerjo in sve-tili so z svečami.

Slovenski izvršni svet je 11. septembra prepovedal razsvetljavo izložb in reklam, na polovico zmanjšal razsvetljavo ulic, ustavil obratovanje elektrometalurških obratov železarne Štore, omejil podobne obrate na Jesenicah in v Ravnah ter elektrokemijske obrate v Ru-šah za 60%, omejil elektrolizo aluminija v Kidričevem zapolovico in široko potrošnjo za 20%. Ugotovil je, da je pomanjkanje elektrike sicer posledica suše, a da je "prav toliko tudi posledica neurejenih odnosov v samem elek-trogospodarstvu ter v nerazumevajoče neurejenih odnosih med elektrarnami in premogovniki, ki se jim pridružujejo še neskladja z velikimi potrošniki električne energije in njihovim položajem v slovenskem gospodarstvu." Izvršni svet "posebej poudarja, da gre pri termocentrali Šoštanj III tudi za določene subjektivne slabosti," ker številnih izpadov "ni mogoče drugače razlagati" ter zato "meni, da so podani vsi razlogi za uvedbo prisilne uprave v TE Šoštanj."

Politični aktiv rudnika Velenje je 12. septembra sklenil, da bodo ob sobotah delali kot ob delavnikih v treh izmenah, v nedeljo pa v eni, da bi izkopali več premoga za šoštanjsko elektrarno. Velenjska občinska skupščina je 13. septembra odstavila direktorja šoštanjske elektrarne. Kot prisilni upravitelj je bil imenovan Tone Bole, predsednik gospodarskega zbora slovenske skupščine. Slovenski izvršni svet se je 13. septembra obrnil na vse republike, pokrajini in zvezno vlado, da bi pomagali pri tiski z elektriko. Zaradi samostojnosti republiškega elektrogospodarstva, zaradi pomanjkanja energije tudi na Hrvaškem in v Črni gori in zaradi slabe mreže dalj-novodov, v kateri je daljnovod 220 kilovoltov od Bajine bašte preko Titograda do Mostarja edina povezava med vzhodom in zahodom države. Kljub temu, da je Svetovna banka že junija 1972 odobrila \$75 milijonov posojila za gradnjo jugoslovanske mreže daljnovodov 380 kilo-voltov, je danes še niso pričeli graditi. Edina daljnovo-da 380 kW sta zgrajena od Djerdapa do Beograda in od Djerdapa do Bora.

Teden od 10. do 14. septembra je bil najhujši. Slovenija je bila v temi, saj je primanjkovalo polovico električne energije. Potem se je položaj popravljaj, ker so spet pognali šoštanjski generator. Deževati je pričelo šele s koledarsko jesenjo. In potem se je vlijal dež, kot da bi v dveh dneh skušal nadomestiti, kar je bilo zamu-jeno vse poletje. Povodnji v Zasavju in Savinjski dolini so odnašale ceste in delale škodo. Hidroelektrarne so imele vode preveč, tako da so jo spuščale čez jezove. Končni zaključek je bil, da je bila industrijska proizvodnja v septembru za 0.7% manjša od avgustovske, ko je zaradi dopustov vsako leto nizka. Bila je tudi 1% manjša od

lanskega septembra.

TRIDESETLETNICE

Septembra je bila tridesetletnica razpada italijanske okupacije Slovenije in partizanskih zmag in osvobojenih ozemelj. Praznovali so jih z zborovanji in govori vsako nadeljo in še med tednom včasih. V nedeljo 9. septembra so s parado borcev, pripadnikov teritorialnih enot, vojske, gasilcev, pionirjev, mladine, lovcev in drugih v Grčaricah praznovali 30-letnico partizanske zmage v Jelenovem žlebu, 30-letnico "zloma plave garde v Grčaricah" in 70-letnico gasilskega društva. Na zborovanju je govoril podpredsednik SZDL Slovenije Zoran Polič in je obujal spomine na dogodke pred 30 leti in govoril o pomenu OF.

PLAČANCI LONDONA

Metod Mikuž je v tretji knjigi "Pregleda zgodovine narodnoosvobodilne borbe v Sloveniji," ki je septembra izšla pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, opisal dogodke ob kapitulaciji Italije. Glavni partizanski štab za Slovenijo je že 4. avg. 1943 povabil italijanskega generala Ceruttija v Novem mestu na pogajanja o ranjenih in ujetnikih, potem pa tudi o premirju in predaji orožja partizanom. General Cerutti "ni mogel toliko vplivati na komandanta 11. italijanskega armadnega zbora generala Gambaro, da bi prišlo še do širših pogajanj. General Gambaro je bil prej ko ne angleški človek in je pri nas podpiral plavo gardo majorja Novaka." CK KPS je 2. avgusta 1943, v okrožnici naročil, da je treba "budno zasledovati razkroj bele garde in organizacijo plave garde. Med belo gardo, pravi okrožnica, je treba razširiti močno propagando za vstop v partizane in belogardistom oznaniti, da bodo vsi amnestirani, če pridejo, če pa nočejo, naj oddajo orožje partizanom in oddidejo domov ter naj se ne priključujejo plavim. Če bi plavi želeli, lahko pride tudi do neuradnih pogovorov, da bomo spoznali, kaj hočejo, sicer pa vztrajati v najostrejšem političnem boju z njimi, saj so izdajalci, sodelavci okupatorja, plačanci Londona, sleparji in lažnivci."

Po Mikuževem pripovedovanju je glavni štab 28. avgusta 1943 poročal vrhovnemu partizanskemu štabu "o demoralizaciji med belo gardo in poudaril, da je postala pglavilna nevarnost plava garda, ki je zbrala svoje glavne sile okrog Ribnice na Dolenjskem." Novo-meški general Cerutti "je dokaj koristno pomagal zlasti pri preprečitvi vojaške akcije precej koncentrirane dolenjske bele garde v Novem mestu in okolici pod vodstvom Rupnikovega sina Vuka." Ob italijanski kapitulaciji 8. septembra je 15. partizanska divizija dobila nalogo, da blokira Novo mesto, 14. divizija pa je morala "čimprej likvidirati koncentracijo plavih v Grčaricah."

LETALSKA NESREČA

Na poletu iz Skopja v Titograd 11. septembra je treščilo JATovo potniško letalo tipa Caravelle v 2140 metrov visoki Babin zub v pogorju Maganik blizu Kolašina v Črni gori. Vseh 36 potnikov in 6 članov posadke se je ubilo. Razbitine letala so bile raztresene v divjem pogorju, tako da so jih reševalci dosegli šele naslednji dan. Na redni progi iz Skopja v Titograd se letalo v

velikem loku izogne Albaniji in se približa Titogradu s severa. Ni pojasnjeno, zakaj je bilo letalo, ki je bilo v tehničnem pogledu popolnoma v redu, zunaj predvidenega koridorja in skoraj 3000 metrov nižje od predvidene višine poleta na 5000 metrov.

KOSIGIN NA OBISKU

Sovjetski premier Kosigin je bil na obisku v Jugoslaviji od 24. septembra do 1. oktobra in je obiskal Beograd, Skopje, Zagreb, Pulo, Sarajevo, Mostar in Dubrovnik, 28. septembra pa ga je na Brionih sprejel Tito. V glavnem se je pogovarjal s predsednikom zveznega izvršnega sveta Džemalom Bijedićem. V skupnem poročilu so podčrtali, da se "plodno jugoslovansko-sovjetsko sodelovanje uresničuje na temelju medsebojne koristi, ob spoštovanju načel suverenosti, enakopravnosti in nevmešavanja - v skladu z beograjsko deklaracijo iz leta 1955, skupno izjavo iz leta 1971 in skupnim sporočilom iz leta 1972 - ki so trden in trajen temelj za nadaljnji vsestranski razvoj odnosov med našima socialističnima državama." Bijedić in Kosigin sta tudi "ugotovila, da je sodelovanje med ZKJ in KP SZ zelo plodno in da se nenehno pogloblja" ter sta "posvetila veliko pozornost gospodarskemu sodelovanju in sta z zadovoljstvom poudarila, da se stalno in dinamično razvija". Zavzela sta se za nadaljnji razvoj proizvodnje kooperacije in se sporazumela, da navežeta pogajanja "za sklenitev sporazuma o sodelovanju v informativni dejavnosti, prav tako tudi v kulturi, znanosti in izobraževanju".

Glede zunanje politike sta ponavljala stara stališča o popušcanju napetosti in krepitvi sodelovanja, neločljivosti miru in mednarodne varnosti ter o boju proti kolonializmu in neokolonializmu. Obsodila sta strmoglavljenje vlade v Čilu in pozitivno ocenila rezultate konference v Alžiru. Izrazila sta zaskrbljenost zaradi Srednjega vzhoda in se zavzela za arabske zahteve. Podprla sta začasno revolucionarno vlado Južnega Vietnama in obsodila kršnje pariških sporazumov, "kar počenja saigonski režim ob podpori ameriškega imperializma". Bijedić je bil povabljen v ZSSR.

I. STANIČ

★ TO SMO MAJHNI...! (Konec z 9.strani)

'Resnica je, vse, o čemer človek čuti, da ni priporočljivo izreči, da ni oportuno izgovoriti karkoli o nji... Resnica je, če človek čuti potrebo izreči nekaj, kar bi bilo zaradi lastne blaginje bolj modro in bolj uvidevno pogoltniti... Takšna izgovorjena resnica se v nobenem primeru ne ujema z našim držbnim, samoljubnim, trenutnim interesom...'

Ne vem namreč, ali je to bolj na robu pameti ali bolj na robu okusa. - Vsaj midva le nisva mogla kaj dosti razmetavati tovrstne resnice, ki bi izpodkopavala najino lastno blaginjo, če pa sem jaz že 25 let predsednik Leksikografskega zavoda Jugoslavije, Ti pa prav toliko predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti. - Pustiva torej določen šport raznim Solženicinom and Comp., midva pa si privoščiva toliko resnice, da bo lahko meni ob jubileju čestitala Milka Planinc, Tebi pa Edvard Kardelj. - Še vedno razigran ob vesoljnem absurdu-neabsurdu vsega človeškega početja Te pozdravljam
Miroslav Krleža. "

Po ZALIVU: 'Enciklopedija Cankarjeve založbe ne pozna ne Pinka Tomažiča ne Bidovca, ne Janka Premrla-Vojka ne Staneta Premrla ne Bazovice ne Nabrežine itd. Vprašujemo, kakšni so bili kriteriji, ki so vodili sestavljalce slovenskega dodatka k nemškemu tekstu... Kakšen smisel ima taka provincialna osrednjeslovenska zabuhanos?'

KULTURA IN OMIKA

PRED ČEM SE KOMUNISTI KRIŽAJO?

Meseca julija letos je protestantska občina v Derendingenu blizu Tubingena v pokrajini Württemberg v Zvezni Republiki Nemčiji slovesno odprla in izročila uporabi svoj novi dom. Derendingen je mesto, kjer je ob svojem času prebival in deloval Primož Trubar. Tako se je zgodilo, da je cerkveni dom bil postavljen v Trubarjevi ulici in da so ga v spomin na velikega Slovenca imenovali Dom Primoža Trubarja. Zakaj omenjam to najmanj štiri mesece staro vest, saj smo Slovenci večina katoličani, a dom je bil odprt v tuji deželi in na koncu vseh koncev take domove odpirajo tudi druge veroizpovedi (krščanske in nekrščanske) po vseh koncih sveta? Zato da nakažem dvoličnost in svetohlinstvo današnjih slovenskih prvakov. Doma namreč te dneve debatirajo o novih ustavah Jugoslavije in Slovenije. Tekst ustav je zmešan in strokovnjaki javno pravijo, da je ljudem nerazumljiv ter da je marsikaj v njem nelogično in nejasno. Jasne pa so gotove stvari: ustanovljajo samo-upravno družbo in s tem v zvezi družbenopolitične skupnosti, krajevne skupnosti, interesne skupnosti, osnovne organizacije združenega dela, delegatski sistem ter podobne stvari, o katerih se niti Marxu ni sanjalo. Torej razprave so lepo tekle naprej, dokler se lepega dne niso začeli naši dični prvaki zaletavati v "cerkev." Vsi od Šetinca do Marinca. Celo dauphin Stane se je pojavil v Celju, da avtoritetno useka po kleru. Cerkev dolže, da žene politiko, da dviga glavo, da je Cerkev na Slovenskem za časa vojne bila nosilec vsega reakcionarnega, itd. in da morajo verniki v Cerkvi narediti red. Kaj se je zgodilo? Predstavniki slovenske katoliške duhovščine so si ogledovali predlog nove ustave in oko se jim je ustavilo na interesnih skupnostih. Vedo, da žive v eni od najbolj humanističnih dežel na svetu (citiram Tita) in verjetno se jim je zazdelo, da bodo dali svoj prispevek k zgraditvi socializma v deželi in morda pokazali kako sledijo socialističnim tokom, če predlagajo, da bi slovenski katoliški verniki eventualno lahko postali ena od teh interesnih skupnosti. Rezultat je bil, da so jih začeli tolči po glavi kot če bi bili predlagali nadškofa ljubljanskega za novega predesednika izvršnega sveta Slovenije.

A da se vrnem na protestantski cerkveni dom daleč od meja Slovenije. Temu je socialistična republika Slovenija podarila Trubarjev kip, delo kiparja Petra Černeta. Na njegovo odkritje je odšla skupina komunističnih kulturnikov z akademikom dr. Bratom Kreftom na čelu. Med drugimi so prisostvovali tudi cerkvenemu obredu posvetitve doma, sneli kape, ko je bilo treba kape sneti in vedrega lica sledili cerkvenemu obredu posvetitve. Primerjamo to sedaj s paglavskimi napadi na katoliške vernike v Sloveniji in slovesko duhovščino samo zato, ker so si v trenutku naivnosti domišljali da se novi jugoslovanski in slovenski ustavi tičeta tudi njih!

AVSTRIJSKI DOLG

Minilo je petdeset let odkar sta tedanja kraljevina SHS in republika Avstrija podpisali konvencijo o arhivih na podlagi mirovne pogodbe v St. Germainu. V vsem tem času pa Avstrija ni izpolnila svojih obveznosti, izhajajočih iz te pogodbe. Zato so slovenski arhivarji sklicali v Ljubljani sestanek predstavnikov znanstvenih ustanov in društev z namenom, da razgibljejo doma in v tujini široko akcijo, ki naj opozori na ta pereči problem. Tó ni le slovenski ampak tudi občejugoslovanski problem: čeprav je polovica dragocenega gradiva iz Slovenije, so razen Makedonije in verjetno tudi Črne gore prizadete vse jugoslovanske republike in Vojvodina. Naj končno tudi dodam, da ni problem samo v tem, da se Avstrija že pol stoletja izmika svojim mednarodnim obveznostim, ampak da sta Jugoslavija in Avstrija leta 1958 podpisali poseben protokol, s katerim je Avstrija ponovno potrdila obveznosti, izhajajoče iz pogodbe iz leta 1923.

SEMINARJI ZA PRIMORSKE UČITELJE

V skladu z določili londonskega memoranduma izmenjujeta Jugoslavija in Italija že od leta 1964 seminarje za profesorje in učitelje materinih jezikov obeh dežel. Letošnji desetdnevni seminar, kateremu je prisostvovalo štirideset profesorjev in učiteljev na šolah s slovenskim učnim jezikom na Tržaškem in Goriškem, je potekal v zdravilišču Radenci. Seminar je finansiral slovenski republiški sekretariat za kulturo in prosveto.

SLOVENSKA OBALA

Na slovenski obali je ekipa podjetja Viba film iz Ljubljane, pod vodstvom režiserja Boštjana Hladnika in po zamisli prof. Vladimira Kocha, posnela turistični film o lepotah slovenske obale. To je 350 metrski film v barvah, ki traja trinajst minut, nosi pa naslov "Hoteli slovenske obale". V njem so prikazali predvsem turistično pobudo hotelskega podjetja Portorož, torej lepote in možnosti Ankarana, Portoroža in Pirana.

UMRLI

Umril je akademski slikar in duhovnik Stane Kreger, ki je bil v tridesetih letih, s pokojnim Marjanom Pregljem in drugimi, član skupine Neodvisnih.

30. septembra je po daljši bolezni, star skoro 75 let, priminul svojčas pri nas zelo znameniti operni pevec Vekoslav Janko. "Bil je iz vrste tistih naših opernih umetnikov, ki so neposredno po prvi svetovni vojni povedli našo Opero na piedestal resnično slovenske kulturne institucije, saj je z Betettom na čelu, postopoma uspešno z domačimi nadomestila prejšnje tujerodne operne protagoniste. In baritonist Vekoslav Janko je bil med njimi ves čas eden najuglednejših," piše Smiljan Samec v DELU.

V Braniku pri Gorici so odkrili doprsni kip SIMONA GREGORČIČA, delo kiparja Zdenka Kalina, in s tem proslavili 100-letnico pesnikovega prihoda v Rihemberg. Na plošči je vklesano "Simon Gregorčič Rihemberg 1873-Branik 1973." Razlika v imenih je zato, ker je oblast spreminila ime naselja.

SPECTATOR

Bogdanu Pogačniku se je 2. oktobra letos zdelo potrebno, da objavi v DELU melodramatičen apel pod naslovom "Anonimno". Melodramatičen zato, ker se v njem sklicuje na vse, kar v Jugoslaviji ne obstoja. Pogačnik trdi, da je v zvezi s svojim komentarjem o dogodkih v Čilu in Allendejevi smrti, v katerem je "za ta zločin posredno okrivil Američane," Hkrati pa ugotovil, da je "proti ameriškemu imperializmu lahko toliko bolj ogorčen, ker sem (je) proti slehernemu imperializmu in stalinizmu," dobil dve (točno dve?) anonimni pismi. V enem ga je nekdo napadel "s kominformovskih pozicij," češ: teslo, vendar se ti je enkrat posvetilo, da s kapitalisti ni delati kompromisov; razburjaš se nad sovjetskimi vojaškimi letaliv Českoslovaški - a dejansko je prav, da so tam in da naj bi jih bilo še čim več, kakor tudi pri nas, kajti sicer nam bodo ameriške leteče trdnjave in zlasti tebi razbile butico. V drugem pismu, ki ga je Pogačnik prejel s priporočeno pošto, pa ga je nekdo drugi "prestrelil s pozicij CIA, klerikalizma in česa drugega" zelo na kratko: "Fej te bodi, prasica komunistična!"

"V demokratični družbi naj bi o javnih zadevah razpravljali javno in s polnim imenom," pravi Pogačnik. "Zdi se mi, da lahko vsakdo pride na razgovor osebno ali pa kjekoli objavi svoj zapis, v katerem bi s svojim imenom povedal, kaj misli in v čem se z menoj ali s komerkoli ne strinja. Samo take, odkrite in umerjene, lahko tudi ostre, a stvarne polemike lahko prispevajo k razščiščevanju stvari." Pogačnik, bolj kot kdo drugi, ve,

da je to v "demokratski" jugoslovanski družbi nemogoče in da samo "Pogačniki" lahko "kjerkoli objavijo svoje zapise". Docela se strinjam z njim, da je državna in javna zloraba območja človekovega osebnega življenja, vdiranje v stanovanja z anonimnimi pismi, telefonskimi pozivi, obrekovanji in podobnimi dejanji odvrtno in boleče. Strinjam se tudi, da bi si morali ljudje najti nek skupni imenovalac, kljub razločkom, "še predno si skušamo biti drug drugemu sodniki" in da "si skušajmo - čeprav različnih interesov in misli - biti vsaj ljudje." Toda, če je res, da je praksa anonimnih pisem in groženj že tako razširjena doma, da je treba Pogačniku javno apelirati, potem se mi zdi jasno, da je to samo posledica tega, kar Tito in ZKJ sejeta po Sloveniji in Jugoslaviji že izza Karadzordeva.

Pogačnik se tudi izjavlja za socializem s človeškim obrazom in pravi da "skeli spoznanje, da težnja: biti za socializem s človeškim obrazom, biti proti slehernemu imperializmu, izhajati iz samega sebe in za svojo deželo - sploh lahko vzbudi tako odločno nasprotovanje v naši socialistični, samoupravni in neuvrščeni deželi." Ne, tovariš Pogačnik, težnja za socializmom s človeškim obrazom ne vzbuja nasprotovanja. Vzbuja pa ga in ga bo vedno bolj spoznanje, da je velika laž primerjati socializem, kot ga razumejo Tito in njegovi pajdaši, s socializmom Aleksandra Dubčeka. Samo socializem, ki je kratko dobo vladal za časa českoslovaške "spomladi" leta 1968, dokler ga ni zatrl stalinizem na prošnjjo domačih kominformovcev in stalinistov, je bil poznan kot "socializem s človeškim obrazom." Od tu je dobil tudi svoje ime. Ko bo v Jugoslaviji zavlada taka svoboda, kot je vladala onih par mesecev pod Dubčkovim vodstvom v Českoslovaški, bomo šele lahko govorili o socializmu s človeškim obrazom v "socialistični, neodvisni in neuvrščeni Jugoslaviji."

IVAN STANIČ

To-le je poslednji vic, ki kroži po Ljubljani :

KLINC, KLANC - DOLANC

KLANC, KLINC - MARTINC

TRIKRAT KLINC - ŠETINC

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga SLOVENSKA PRAVDA, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija: 1.80	Francija: 20.-	Nemčija: 16.-
Avstralija: 4.00 (7.00)	Italija: 2500.-	Švedska: 20.-
Avstrija: 70.-	Kanada: 5.00 (8.50)	U.S.A.: 5.00 (8.50)

Ostale evropske dežele: 1.5 funt sterlinga v odgovarjajoči valuti.

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa: Naročnina plačljiva z mednarodno poštno nakaznico po navodilu uprave.

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan